

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יח

דף ע"א

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

ד"ה ת"ש

הר"ן מביא, שיש גורסים בתירוץ הגמרא 'לכי שמענא', עיי"ש שביאר הר"ן כוונת הגמ' לפי גירסא זו.

ד"ה והא לא שמיע

הר"ן מקשה, מה היא קושיית הגמרא 'והא לא שמע', הא כיון דשלוחו של אדם כמותו, והשליח מפר, א"כ לכא' שמיעת השליח עצמו מהני, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף עג.

ד"ה סבר

הר"ן מקשה, למה לא יוכל הבעל להפר הנדרים מיד קודם שילך, או מהשתא בשעת מניית השליח, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה משום

הר"ן הביא בשם הרמב"ן, דלדינא קי"ל דשמיעה לא מעכבא, עיי"ש.

ד"ה לא מן השם

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים אם לדינא קי"ל דבעל מפר לשתי נשיו כאחת. עוד כתב הר"ן, דלמ"ד אינו מפר לשתי נשיו בבת אחת, ה"ה דאינו מקיים לשתייהן כאחת.

דף עג:

ד"ה ואפילו

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים לענין ארוסה שכבר הגיע זמנה אצל הבעל הראשון, ונתחייב במזונותיה, ומת, אם אוכלת בתרומה אצל היבם או לא.

ד"ה והא

הר"ן כתב, דלא פליגי רבנן ור"א בעיקר מימרא דר' פנחס, דכו"ע מודו דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת, אלא דפליגי לענין אשה שהגיע זמנה ואוכלת משלו, אם היא נודרת על דעתו.

ד"ה ואיכא דילפי

הר"ן הביא, שיש סוברים שהפרת נדרים מהני משום דנחשב כאילו נדרה על תנאי שיסכים בעלה לנדרה, וא"כ ה"ה דכל נדר על תנאי מהני. אבל הר"ן סובר דאינו דומה לנדר על תנאי, אלא הפרה היא גזירת הכתוב, עיי"ש.

דף ע.

ד"ה ואם תמצא לומר

הר"ן דן לענין מי שאומר להדיא 'קיים' ליכי היום ומופר ליכי למחר', אם מהני או לא, ומסיק, דגם נידון זה נכלל בספיקותיו של רבה.

דף ע:

ד"ה הא תנינא

הר"ן מקשה, היאך מקשה הגמ' בסוגיין מכח שיטת ר' הונא בגמ' כתובות (נז), הא ר' הונא איתותב בגמ' שם, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף עא.

ד"ה מנא ה"מ

הר"ן מקשה, מנא ידעה הגמ' דארוס אחרון מפר נדרים שנראו לראשון, הא לא מוכח כן במתני', עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה אביה ובעלה

הר"ן מקשה, למה סובר ב"ה דבעלה האחרון מפר נדריה, הא ב"ה סובר 'מקלש קליש', ולא נתרוקנה רשות מבעלה לאביה, וא"כ לכא' ה"ה דלא תעבור רשותה מארוס ראשון לארוס אחרון, עיי"ש מה שתירץ.

דף עא:

ד"ה ומיגז גיזי

ראה ב'קושיות פשוטות' שכתבנו סיכום בדברי הר"ן.

דף עב.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן הביא שנחלקו הראשונים לענין דינא, הרמב"ן סובר גירושין כהקמה, והרשב"א סובר גירושין כשתיקה.

דף עב:

ד"ה אורחיה דצורבא

הר"ן מקשה, למה לא מתרצת הגמ' דהבעל אומר דמפר לה 'לכי שמענא', דהיינו שתחול הפרתו ממילא כשישמע הנדר, עיי"ש מה שתירץ.

דף עא.

**ר"ן (ד"ה אבל), אב נמי לא מצי מפר
דבמקום ארוס אב לא מפר לחודיה**

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה והר"ן), מהו ספיקת הר"ן, הא לכאוי יש הוכחה ברורה לצד א' מדברי ב"ש בברייתא בסמוך, דסברי דאם הפר ארוס ראשון ומת, ולא שמע האב, וחזרה ונתארסה, יכול האב להפר בלחוד, אע"פ שיש שם ארוס. וכן הקשה בשיעורי ר' דוד (אות קמט).

תירוץ:

בספר דבר יעקב (אות ד), שיש לחלק, דהתם כבר מפר הבעל, וממילא נסתלק הבעל לגמרי, ושוב יכול האב להפר בלחוד, משא"כ כאן, דעדיין לא הפר הבעל. [וע"ע בספר סוכת דוד (אות פ, כה) שתירץ באופן אחר].

**ר"ן (ד"ה שמע אביה), נתרוקנה רשות
לאב ולא הפר בו ביום קיימיה לנדריה**

קושיא:

הקשו הרבה האחרונים, הלא האב לא היה יכול להפר הנדר קודם אירוסין שני, שבכה"ג לא אמרי' נתרוקנה רשות לאב לפי שיטת בית הלל, משום דנדרא מקלש קליש כיון דכבר מפר האב את חלקו.

תירוץ:

הדרישה (יו"ד סי' רלד ס"ק ב) תירץ, דכוונת הר"ן בזה היא דוקא לפי בית שמאי דסברי שבכה"ג יכול האב להפר בלחוד, אבל לא לפי בית הלל. וכן תירץ בחי' בית מאיר, [וע"ע בחזו"א (אהע"ז סי' קלו אות ה), ובשיעורי ר' גרשון (עמ' רכח) שתירצו בדרכים אחרים.

**משנה, נתגרשה בו ביום נתארסה בו
ביום**

קושיא:

הקשו כמה אחרונים, היאך מותרת להתקדש לאיש אחר בו ביום שנתגרשה מבעלה הראשון, הא צריכה להמתין ג' חודש משום הבחנה כמבואר בגמ' יבמות (מא.).

תירוץ:

בביאור הגר"א (אהע"ז סי' יג סעי' יב) תירץ, דמשנה זו אזלא כמ"ד דליכא הבחנה מן האירוסין, רק מן הנישואין, עיי"ש בגמ' יבמות (שם) שיש בזה מחלוקת תנאים. [וע"ע בריטב"א (ד"ה נדרה), מרחשת (ח"ב סי' ב), וצפנת פענח (הל' נדרים פי"א ה"ח) שתירצו בדרכים אחרים].

**ר"ן (ד"ה נדרה), דכיון דשמע חד
מינייהו ולא הפר קיימיה לנדריה**

קושיא:

הקשה הרש"ש (עא: לר"ן ד"ה ואהדרא), אם שמע הארוס, למה צריכים להפר בו ביום, הא הארוס ראשון לא שתק יום שלם, דגירשה בו ביום, והארוס שני לא שמע הנדר.

תירוץ:

הרש"ש (שם) והאור שמח (הל' נדרים פי"ג ה"כ) תירצו, דמוכח מכאן חידוש גדול, שזמן הפרתו של הארוס השני מוגבל לזמן הפרתו של הארוס הראשון, עיי"ש שביארו הסברא בזה, ולכן כיון דשמע הארוס ראשון קודם הגירושין, ממילא צריך הארוס שני להפר בו ביום. [ועי' בדברינו בעומק הדף].

דף עא:

במקום קושיות פשוטות ראינו לנכון לכתוב סיכום על שני המהלכים המובאים בר"ן בסוגיין, א' פירושו של הר"ן עצמו, ב' פירושם של התוס', והוא גם שיטתו של הרא"ש.

- הגמ' מביאה מחלוקת בין ב"ש וב"ה, וכפשוטו הציור הוא, שהבעל הפר ולא האב, ומת הבעל, וחזרה האשה ונתארסה, ב"ש סברי האב מפר בלחוד, וב"ה סברי דאינו מפר בלחוד, אלא ביחד עם הארוס השני.
- הגמ' מבארת יסוד המחלוקת, דב"ש סברי דהפרת הבעל 'מיגז גיז', וב"ה סברי דהפרת הבעל 'מקליש קליש'.
- הר"ן הקשה ב' קושיות. א. למה תלוי מחלוקת ב"ש וב"ה בחקירה זו, אם הפרת הבעל מיגז גיז או מיקלש קליש. ב. הא איירי בציור דמת הבעל, וא"כ לכאן אין שום נפק"מ מה עושה הפרתו, דכבר בטלה הפרתו.
- הר"ן הביא ב' מהלכים לבאר כוונת הגמ':

מהלך ב', התוס' והרא"ש:

- פלוגת ב"ש וב"ה היא בין בציור דרישא, דהיינו הציור המובא לעיל, ובין בציור דסיפא, דהיינו כשמפר האב ולא הבעל, ומת הבעל, וחזרה ונתארסה, ב"ש סברי האב מפר יחד עם הארוס השני, וב"ה סברי דא"א להפר כלל.
- הא דקאמרה הגמ' דפלוגת ב"ש וב"ה תליא אם מיגז גיז או מקליש קליש, היינו ברישא.
- ב"ש סברי הפרת האב מיגז גיז, ולכן הארוס השני ירש חלקו של הארוס הראשון, כיון שאין שום קלישות בנדר, אבל ב"ה סברי הפרת האב מיקלש קליש, ולכן הארוס השני אינו יורש חלקו של הארוס הראשון, כיון שהנדר קלוש.
- הטעם לפלוגת ב"ש וב"ה בסיפא, הוא מה דקאמרה הגמרא 'ב"ש סברי נדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב'.
- ב"ש סברי דבנדרים שנראו לארוס ראשון אין הארוס השני יורש מן הראשון, אלא האב בלחוד, הוא שיורש אותם, ולכן יכול האב להפר בלחוד, וב"ה סברי שהארוס השני יורש גם נדרים כאלו, ולכן צריך האב להפר יחד עם הארוס השני.

מהלך א', הר"ן:

- פלוגת ב"ש וב"ה היא רק בסיפא דברייתא, בציור המובא לעיל, דהיינו שהפר הבעל ולא האב, ומת הבעל, וחזרה ונתארסה, דב"ש סברי דאב מפר בלחוד, וב"ה סברי דאינו מפר בלחוד אלא ביחד עם הארוס השני, וככל הנתבאר לעיל.
- מחלוקת זו תליא אם מיגז גיז או מקליש קליש.
- ב"ש סברי הפרת הבעל מיגז גיז, ונמצא דהפרת הארוס נגמרת לגמרי, וא"כ איסתלק ליה ארוס מן הנדר, ושוב נשאר הנדר ברשות האב בלחוד, ולכן יכול האב להפר בלחוד.
- ב"ה סברי הפרת הבעל מקליש קליש, ונמצא דהפרת הארוס אינה נגמרת עד דמפר גם האב את חלקו, וא"כ עדיין לא איסתלק ליה ארוס מן הנדר, ושוב נשאר הנדר ברשות שניהם, האב והארוס, ולכן שניהם צריכים להפר יחד.

דף עא

תוכן הענינים

- א. למה הוצרכה הגמ' ללימוד מיוחד בארוס שני
- ב. ביאור ספיקת הר"ן אם האב יכול להפר בעצמו
- ג. חילוק יסודי בין העברת הפרת הארוס לאב ולארוס שני
- ד. ב' דרכים לבאר למה נקטה הברייתא דוקא בו ביום

א) חילוק יסודי בין העברת הפרת הארוס לאב ולארוס שני

דוקא ביום שמעו של הארוס, כמבואר ברא"ש (סי' ב) ובטור (יו"ד סי' רלא), ומהו החילוק בין הארוס השני להאב.

ד. יסודו של הר"ן

האחרונים [הנ"ל] תירצו, עפ"י יסוד גדול המבואר בר"ן בסוגיין (ד"ה אביה), שיש חילוק יסודי בין האב לארוס שני, דהעברת כח הפרה מן הארוס לאב ע"י מיתת הארוס הוא מדין נתרוקנה מרשות הארוס לרשות האב, משא"כ העברת כח הפרה מן הארוס הראשון לארוס השני אינה מדין נתרוקנה כלל, אלא הארוס השני נחשב 'ככרעיה דראשון' שהשני ממשיך כח הפרתו של הראשון.

ה. עפ"י מיושב

עפ"י ביאורו האחרונים דברי הר"ן על המשנה, שאף שבאופן שנתרוקנה הפרת הארוס להאב א"צ להפר ביום שמעו של הארוס, זהו משום שהפרת האב אינה המשך מהפרת הארוס, אלא היא הפרה חדשה, משא"כ כשמפר ארוס שני במקום ארוס ראשון, צריך להפר ביום שמעו של הראשון, כיון שהפרת השני היא המשך מהפרת הראשון.

ב) למה הוצרכה הגמ' ללימוד מיוחד בארוס שני

מסברא יש לנו לומר כן, דמאי שנא ארוס שני מארוס ראשון, דכמו שארוס ראשון מפר עם האב אף בקודמין, א"כ מסתברא דה"ה ארוס שני מפר אף בקודמין.

ג. תלוי בחקירת האחרונים

כתבו האחרונים [הנ"ל], שקושיא זו תליא בחקירה גדולה שדנו בו האחרונים בעיקר הדין דנתרוקנה זכות בעלה לאביה במיתת הבעל, האם יסודו הוא שמאחר שנסתלק זכות הבעל ע"י מיתתו שוב יכול האב להפר הנדרים מכח עצמו, כמו שהיה יכול להפר נדרים קודם האירוסין, או דילמא שישירש האב את זכותו של הבעל, ויכול להפר מחמת ב' כוחות, א' כח האב, ב' כח הבעל.

א. משנה

מובא במשנה דין ארוסה שנתגרשה וחזרה ונתארסה, שאביה וארוס שני מפירים נדרים ביחד. והציור המובא במשנה הוא כשנתגרשה וחזרה ונתארסה 'בו ביום' של שמיעת הנדר.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה נדרה) ביאר, דהאי דנקט תנא דמתני' שנתגרשה ונתארסה דוקא 'בו ביום', הוא משום דהפרת הנדר צריכה להיות בו ביום של שמיעת הנדר, בין אם הוא ביום שמעו של האב ובין אם הוא ביום שמעו של הארוס הראשון.

ג. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים [רש"ש (עא: ד"ה והדרא), אור שמח (הל' נדרים פי"ג ה"כ)], מנחת שלמה (ד"ה נדרה)], דבשלמא ביום שמעו של האב מובן, אמנם למה צריך הארוס השני להפר ביום שמעו של הארוס הראשון, ומאי שנא מארוס שמת ונתרוקנה הפרתו לאב, דא"צ להפר

א. סוגיית הגמ'

במשנה מבואר שכשם שארוס ראשון מפר יחד עם האב, כמו כן ארוס שני מפר יחד עם האב, [ארוס שני היינו באשה שנתארסה, ומת הארוס, וחזרה ונתארסה לארוס שני]. והגמ' מביאה בשם שמואל, דארוס שני מפר עם האב אף בנדרים שנראו לארוס ראשון. ומביאה הגמ' ב' דרשות לדינים אלו, א' לענין נדרים שלא נראו לארוס ראשון, ב' לענין נדרים שנראו לארוס ראשון.

ב. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים [משנת ר' אהרן (סי' כב), חי' ר' אריה ליב (סי' כג), עיין התלמוד (סי' סח)], למה הוצרכה הגמ' להביא דרשה מיוחדת כדי ללמוד שארוס שני מפר נדרים שלא נראו לארוס ראשון, הא

ד. לפי הצד השני

כתבו האחרונים, שלפי הצד השני, שכח האב להפר אחר נתרוקנה הוא מחמת ב' כוחות, מיושב שפיר הקושיא הנ"ל, דמסברא א"א ללמוד ארוס שני מארוס ראשון, דאף דארוס ראשון יכול להפר, זהו משום שנתנה לו התורה מקצת זכותו של האב, אבל מנא לן לחדש דנתנה התורה לארוס שני את זכותו של הארוס הראשון, ולפיכך הוצרכה הגמ' להביא לימוד מיוחד לדין ארוס שני.

ה. לפי הצד הראשון

אמנם לפי הצד הראשון, שכח האב להפר אחר נתרוקנה הוא מחמת כוחו בלבד, לפי"ז הקושיא עדיין עומדת במקומה, דנמצא דארוס אחרון דומה ממש לארוס ראשון, ששניהם נוטלים מקצת כוחו של האב להפר, ולמה צריכים לימוד מיוחד לארוס שני, כנ"ל. [ועי' במשנת ר' אהרן (שם) מה שתירץ לזה].

ג) ביאור ספיקת הר"ן אם האב יכול להפר בעצמו

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מקור לדין המובא במשנה, שארוס שני יכול להפר יחד עם האב, מדכתיב 'ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה', ומקשה הגמ', אולי זהו דוקא כשלא נראו הנדרים לארוס ראשון, אבל אם נראו לארוס ראשון אפשר דאין הארוס שני יכול להפר, ושוב מביאה הגמ' עוד דרשה, ללמד דגם בכה"ג יכול ארוס שני להפר עם האב.

בחקירה גדולה שדנו בה האחרונים, בטעם הדבר שאין האב יכול להפר נדרי נערה המאורסה בעצמו, האם זהו משום שכבר יצתה במקצת מרשותו, ושוב אין בו כח להפר בעצמו, או דבאמת לא יצתה מרשותו, ויש בו כח להפר בעצמו, אלא שהתורה נתנה זכות הפרה גם לארוס, וממילא אין האב יכול להפר בלא הארוס. [עי' בחי' ר' אריה ליב (סי' כג) שהאריך בזה].

ב. ספיקת הר"ן

הר"ן (ד"ה ודלמא) הביא שני צדדים בביאור הס"ד של הגמ', דבנדרים שנראו לארוס ראשון אין ארוס שני יכול להפר, מה יהא דינם של נדרים אלו. הצד הראשון הוא, דכיון דבכה"ג ארוס שני כמאן דליתא, שוב יכול האב להפר בעצמו. הצד השני הוא, דבכה"ג א"א להפר כלל, כיון דארוס שני אינו יכול להפר, והאב אינו יכול להפר בלא ארוס.

ד. יסוד ספיקת הר"ן

עפי"ז ביאר ר' דוד (שם), דלכא' ספיקת הר"ן תלויה בחקירה הנ"ל, שלפי הצד הראשון, שאין כח לאב להפר בעצמו, משום שכבר יצתה במקצת מרשותו, א"כ במקום שאין הארוס יכול להפר, שוב אין האב יכול להפר כלל, וכצד השני של הר"ן בסוגיין, משא"כ לפי הצד השני הנ"ל, שיש כח לאב להפר בעצמו, אלא דנתנה התורה זכות הפרה גם לארוס, א"כ במקום שאין הארוס יכול להפר, שוב יכול האב להפר בעצמו, וכצד הראשון של הר"ן בסוגיין, [אולם עיי"ש עוד בחי' ר' דוד, ששוב כתב לדחות, די"ל דספיקת הר"ן אינה תלויה בחקירה הנ"ל].

ג. חקירת האחרונים

בשיעורי ר' דוד (ריש פירקין אות ד) כתב, דלכאורה ספיקת הר"ן תלויה

ד) ב' דרכים לבאר למה נקטה הברייתא דוקא בו ביום

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מברייתא, 'שמע אביה והפר לה, ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת, ונתארסה בו ביום, ואפלו מאה פעמים, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה'. [ועי' בר"ן (ד"ה אביה) שהביא בשם קצת ראשונים, שגם ב"ה מודה לדין זה, עיי"ש]. והעירו הראשונים, למה נקטה הברייתא שחזרה ונתארסה 'בו ביום' של שמיעת האב. ומצינו ב' דרכים בזה, כמו שיתבאר.

ג. עוד טעם

האור שמח (הל' נדרים פי"ב הכ"א) כתב טעם אחר במה דנקטה הברייתא 'בו ביום', על פי דבריו הידועים של הרמב"ם (הל' נדרים פי"ב הי"ז), שהאב והארוס צריכים להפר הנדר ביום אחד, ולא בשני ימים נפרדים, דממילא פשוט שצריך הארוס השני להפר ביום שמעו של האב, כדי שיהיו שניהם מפירים ביום אחד.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה שמע) ביאר הטעם דנקטה הברייתא דוקא 'בו ביום' של שמיעת האב, משום שכיון שמתחילה נתרוקנה רשות מארוס ראשון לאב, קודם שחזרה ונתארסה לארוס שני, ממילא אם לא יפר האב בו ביום הרי קיים לנדרה. [ועי' בדרישה (יו"ד סי' רלד ס"ק ד) ובחזו"א (יו"ד סי' קנה אות ה) שנחלקו בהבנת דברי הר"ן].

ד. שיטת הר"ן

העירו האחרונים, למה לא פירש גם הר"ן כמו האור שמח, שלכאורה זהו טעם יותר פשוט. וכתבו, שהר"ן אזיל בזה לשיטתו, שמדברי הר"ן לעיל (סז. ד"ה קמ"ל) מובאר דלא ס"ל כשיטת הרמב"ם הנ"ל, אלא סובר הר"ן שהאב והארוס יכולים להפר בימים נפרדים, אם כל אחד מפר באותו היום שהוא שמע הנדר. ולכן הוצרך הר"ן לבאר הברייתא באופן אחר.

דף עא

בענין הבחנה

בבית". ולענין אם איסור זה הוא מדאורייתא או מדרבנן, עי' בפתחי תשובה שם שהאריך בזה.

דין זה אינו רק אצל אשה שמתה בעלה, אלא גם בנכרי ונכריה נשואים שבאו להתגייר, שצריכים לפרוש ג' חדשים כדי להבחין בין זרע נכרי לזרע ישראל, וכן כתב בשו"ע (שם סעי' ה) וז"ל "שפחה וגירות שהיו נשואות לבעלים בגיותן ובעבודתן, ונתגיירו או נשתחררו, צריכות להמתין, ואפילו גר ואשתו שנתגיירו, מפרישים אותם תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה".

האחרונים דנו בכמה מקרים אם יש חיוב להמתין תשעים יום. בדגול מרובה (לבעל הנודע ביהודה, על השו"ע שם אות ה) מתיר לאשה זקנה שאינה ראויה עוד להתעבר להינשא לבעלה בלא המתנה, דכיון שכל עיקר דין הבחנה אינו אלא להבחין בין וולד שנולד בקדושה לולד שנולד שלא בקדושה, לכן בכה"ג אין צורך בהמתנה. ולפי זה מסתבר שגם אשה שנתגיירה כשהיא מעוברת פטורה מהמתנת שלושה חדשים, וכן צידד המשנה למלך (הל' גירושין פי"א הכ"א), וכן נפסק בברכי יוסף (יו"ד סי' רסט אות ג). ועל דרך זה פסק הגר"מ פיינשטיין באגרות משה (אהע"ז ח"ב סי' ה) שאשה שראתה וסת סמוך לגירותה אינה צריכה להמתין תשעים יום, שהרי ברור שאינה מעוברת, והוסיף, שאף אינה צריכה לפרוש מבעלה מצד דיני נדה, מאחר שקודם גירותה לא היתה בכלל דיני נדה.

ולענין אם ע"י הבחנה יגרום קטנות או קושי גדול במעשה הגירות, דנו האחרונים אם יש מקום להקל בשעת הצורך, עי' בשו"ת טוב טעם ודעת להגר"ש קלוגר (סי' רל), ובספר תעלומות לב (להגר"ר אליהו חזן, ח"ג סי' ל), ובשו"ת מלמד להועיל (להגר"ר דוד צבי הופמן, אהע"ז סי' י), שמצדדים סברות וקולות בשעת הצורך שלא להצטרך הבחנה.

הגמ' בריש העמוד מביא "נדרה והיא ארוסה, נתגרשה בו ביום, נתארסה בו ביום, אפילו למאה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה".

ועי' בשיטה מקובצת שהקשה, שכיון שמדובר כאן בגירשה, איך מותרת להינשא לאדם אחר בו ביום, הא יש דין הבחנה, שצריכה להמתין ג' חדשים מזמן הגירושין, ותירץ, דע"כ צ"ל שכאן מדובר באופן בדיעבד, שכבר נתארסה, ובדיעבד אין מוציאים אותה, אכן אה"נ לכתחילה אסור לה להתארס לאדם אחר בו ביום שנתגרשה מבעלה הראשון, וז"ל "הא דאמרינן ונתארסה בו ביום, דוקא בדיעבד הוא, דאי לכתחלה, אסור לה להתארס עד ג' חדשים כדאיתא ביבמות, אבל אם עברה ונתארסה, לא מפקינן לה כדאיתא נמי התם". ויש לעין בכמה נידונים בענין הבחנה.

מקור דין הבחנה הוא בגמ' יבמות (מא.), שיבמה אסורה להתייבם או לחלוץ עד שתמתין ג' חדשים ממיתת בעלה, וכמו כן בכל אשה אחר מיתת בעלה, שאינה רשאית להינשא עד ג' חדשים. וטעם הדבר מבואר שם בגמ', דגבי יבמה חיישינן שמא היא מעוברת מבעלה הראשון, ואם כן אין עליה מצות יבום, וממילא יש בזה חשש איסור אשת אח. ולגבי שאר נשים, מובא בגמ' ב' טעמים לדין הבחנה, א', כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני ולמנוע ספק יוחסין, וכדאמר שמואל משום שנאמר "להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך", ב', לדעת רבא הוי גזירה דרבנן, שמא יבואו לידי טעויות חמורות בדיני עריות.

דין זה מובא בשו"ע (אהע"ז סי' יג סעי' א), שאשה שנתגרשה או נתאלמנה אינה רשאית להינשא או להתקדש לאיש אחר עד שיעברו תשעים יום מיום הגירושין או ממיתת בעלה, כדי שתיוודע אם נתעברה או לא, להבחין בין זרעו של הבעל הראשון לזרעו של הבעל השני. אכן הרמ"א הוסיף, שמ"מ יכולה לעשות שידוכין, וז"ל "אבל מותרת לעשות שידוכים בלא אירוסין, רק שלא יכנס עמה

דף עא

בענין גירושין כהקמה, וגדר שתיקה ביום שמעו

תמצית הסוגיא:

נתגרשה ושוב לא יוכל להפר, ואפילו אם קיים בפירוש אחר גירושין אין קיומו כלום, וא"כ להצד דכשתיקה דמיין נימא דגם למחר יוכל להפר [ואין לומר דעצם הגירושין היא הגילוי דעת דזהו הצד דגירושין כהקמה], וברש"ש נשאר בקושיא.

אמנם האפיקי ים מכח זה [וכן עוד כמה קושיות], כתב יסודו המפורסם בנדרים דיש שני דינים בשתיקה ביום שמעו, א' דיש גזה"כ דאינו יכול להפר אלא ביום שמעו, ואפילו בלי גילוי דעת של כלום [כגון בסוגין שגירשה באמצע היום וכדו'], ב' אמנם אחרי דגזרה התורה שאינו יכול להפר אחר יום שמעו, ממילא הדין אם באמת היה בידו להפר כל יום שמעו ולא הפר, אז גלי אדעת' בשתיקתו שהוא רוצה בקיומו של נדר, דהרי יודע הוא שלא יוכל להפר למחר, וא"כ אז יהי' על שתיקתו דין קיום ממש דאנן סהדי שניחא לי' בנדרא וכמש"כ הר"ן, ונ"מ לדינא ע"י שהיו כקיום אז אין החכם יכול להתיר נדרו כמש"כ הרמ"א בסי' רל"ד, וכ"כ בחידושי הגר"ט בקיצור דמשותק ע"מ למיקט [דהיינו שלא היה על דעת לקיימו אלא לצער אשתו שתחשוב שהוא מקיימו] ואעפ"כ אינו יכול להפר למחר מוכח דיש עוד דין של יום שמעו ע"ש.

אמנם הדבר אברהם, והקה"י צידדו לדחות הראיה דאע"פ דבאמת טעם הדבר דשתיקה מהני הוא משום דזהו הוכחה שהוא רוצה בקיומו של הנדר, מ"מ התורה לא קבעה לזה גבול אאל בכל גווי ששתק הנדר מתקיים גם בלי גילוי דעת, ע"ש.

יש תמיה מיניה וביה בסוגיא זו, דהנה הגמ' מסתפק אי גירושין הוי כהקמה או כשתיקה, ונ"מ אם גירש אשתו בלי להפר והחזירה בו ביום האם עדיין יכול להפר דאם הוי כהקמה כבר נתקיים הנדר ואם הוי כשתיקה אז אם החזירה באותו יום שפיר יוכל עדיין להפר, ובצדדי הספק ביאר הר"ן האם אמרינן דכיון דיודע דלא יוכל להפר אחר גירושין, לכן כשגירשה בלי הפרה הוי כאילו הקים הנדר, או דלמא לא [דליכא גילוי דעת]. ובהא דציידדו דגירושין הוי כהקמה כתב הר"ן דדמיא לבעל ששמע הנדר ועבר יום שמעו ולא הפיר דהוי 'כמאן דאוקמיה דמי'.

וחזינן דבר יסודי בהר"ן דהא דכתבה התורה דא"א להפר לאחר יום שמעו היינו משום דהוי כאילו קיימיה להנדר, ולאחר קיום הרי מפורש בתורה דא"א להפר. והך היסוד מוכח גם בר"ן להלן דף עט. דאמרינן בגמ' דהקמה בלב מהני, ופי' הר"ן דנלמד משתיקה ביום שמעו דג"כ הוי קיום בלב מדלא הקים כל היום.

ורק דאז תמוה מיניה וביה, כמו שהקשו הרש"ש ואפיקי ים, דא"כ להצד דהוי כשתיקה אז נימא דהבעל יכול להפר גם למחר דהא לא קיימיה להנדר, ובגמ' מפורש דנ"מ דאם כשתיקה דמיה ואהדרה ביומיה מצי מיפר, ופי' הר"ן להדיא דאם אהדר למחר פשיטא דלא מצי מיפר כיון דעבר יום שמועה, ותמוה בגירשה באמצע היום אין כאן גילוי דעת של הקמה, דהא

תמצית מראה מקומות:

א. ר"ן ד"ה איבעיא להו גירושין.

ביאר דהגמ' מסתפק אי גירושין הוי כהקמה, דהיינו ע"י שגירש בלא הפרה הוי כגילוי דעת כאילו הקים הנדר, ודומה לעבר יום שמעו דהוי כאילו הקים הנדר [דהיינו דמייא לכל יום שמועתו של נדר דע"י שלא היפר הוי כאילו הקימו]. ומוכח דיסוד שלאחר יום שמעו א"א להפר היינו משום דהוי כנתקיים הנדר.

ב. ר"ן ד"ה ואהדרה ביומיה.

פי' דלהכי נקט ביומיה, דאי אהדרה למחר פשיטא דלא מצי מיפר 'כיון שעבר יומו של שמיעה' והוסיף הר"ן 'אע"ג דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל', והא גופא תמוה הא מאחר דאינה ברשותו של בעל אין כאן גילוי דעת של הקמה, ואפילו יש גילוי דעת בסוף היום הרי אינה עוד ברשותו להקימו.

ג. רא"ש ד"ה ושמע בעלמה וגירשה ואהדרה ביומיה.

הביא מהירושלמי כהך טענה דכשאינו יכול להפר בסוף היום אינו כהקמה, אמנם כתב דבבלי מוכח דלא כזה ושוב אינו יכול להפר, ותמוה הא גופא מ"ט.

ד. רש"ש ד"ה ר"ן.

תמה על הר"ן מהכ"ת שלא יוכל להפר למחר הא אינו ברשותו עוד.

ה. גמ' דף עח:

אר"ח חנינא השותק על מנת למיקט מפר אפילו מכאן ועד י' ימים.

ופי' הר"ן ששותק להקניט אשתו אבל דעתו להפר אח"כ, והיינו שאינו רוצה לקיים הנדר אלא שותק מסיבה צדדית.

ו. ר"ן דף עט. ד"ה הפר בלבו.

כתב דהקמה בלבו מהני, דנלמד משתיקה דיום שמע, דהטעם ששתיקה מקיימת 'דכיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של הנדר אלא כל שבלבו לקיימו סגי וכו' ע"ש בכל דבריו.

ומפורש בהר"ן דיסוד של יום שמעו הוא דהוי כאילו קיימיה להנדר, והוי הקמה בלב.

ז. גמ' דף עט.

ואם החרש יחריש לה אישה וכו' בשותק על מנת למיקט וכו' תיובתא.

מבואר דהגמ' דורש דגם בשותק על מנת למיקט אינו יכול להפר אחר יום שמעו.

והקשה האפיקי ים הרי למעשה לא נתכוון להקמה, ולמה לא יכול להפר עד עשרה ימים.

נתרוקנה כיון דכבר נתקיים הנדר אצל הארוס כששתק ביום שמעו, דה"מ כשחל דין קיום ע"י השתיקה, אבל שחסר אבד זכות הפרה הרי ע"י נתרוקנה שפיר מצי אב להפר. אולם ע"ש מה שנתקשה בזה.

מהלך ב. ליכא ב' דינים, וישוב הסוגיות באופ"א

יב. קהלות יעקב סימן מ'.

כתב דכל שתיקה הוא רק משום קיום, ורק דלא הגבילה תורה להצריך גילוי דעת אלא בכל אופן דינו כקיום.

יג. דבר אברהם ח"ב סי' י"ד אות ט'.

הביא דברי האפיקי ים, וחלק עליו דהא דהוי כקיום הוא כעין טעם התורה, אבל עיקר דין יום שמעו אינו משתנה לעולם וליכא ב' דינים [וחולק בזה על אביו הג"ר זלמן סנדר, וצע"ק דלא מביא דעת אביו].

יד. חזון יחזקאל פ"ז ה"ח.

כשנדרה בשבת למה התירו להפר באותו יום משום דלא יוכל להפר למחר, הרי ממ"נ אי אסור להפר שוב ליכא הוכחה על קיום, ומתרץ דאע"ג דיסוד של החריש לה ביום שמעו הוא משום גילוי דעת על קיום הנדר, מ"מ על יסוד זה חקקה התורה שיום שמעו הוא זמן מוגבל להפרתו והזמן הזה לא ישונה [ודבריו נוטין להדבר אברהם וקה"י].

מהלך א. שני דינים בשתיקה ביום שמעו

ח. חידושי הגרנ"ט סי' ס"א.

כתב לייסד דיש ב' דינים בשתיקה ביום שמעו, א' דהוי כהקמה, וב' דאין לו זכות הפרה אלא ליום אחד. ונלמד מהא דנתרבה שותק ע"מ למיקט.

ט. אפיקי ים סי' י"ז.

ביאר כן ביותר אריכות עם כמה קושיות. והוסיף לבאר למאי נ"מ נאמר דהוי כהקמה, ותי' דנ"מ לדברי הרמ"א דלאחר הקמה א"א לאשה להתיר נדרה אצל חכם ע"ש.

י. חידושי ר' שמואל סי' י"ז.

מבאר ב' דינים הנ"ל. ומוסיף להוכיח כן משיטת הרמב"ם [וזוהו באמת ראייה עצומה], דדעת הרמב"ם דהאב והארוס צריכין להפר ביום אחד דיש להם רק חד יום שמעו, והרי כשהיפר הארוס ועדיין לא שמע האב עד למחר בודאי ליכא קיום דהא הארוס היפר והאב עדיין לא שמע, ואעפ"כ צריכין להפר ביום אחד, ומוכח דזכות הפרה הוא רק ליום אחד.

וע"ש בהג"ה שהרחיב בשני הדינים כהאפיקי ים, ומה שנתקשה בזה.

יא. חידושי הג"ר זלמן סנדר.

ביאר כנ"ל, והוסיף דיש נ"מ בין ב' דיני השתיקה, דאם שתק הארוס ומת למחר דלא אמרינן

ילקוט מפרשים החדש על מסכת נדרים

(דף סט ע"ב - ע"ג ע"א)

לה

שם בא"ד דלע"ז נמי בו, נ"ב דף ק ע"ב:

[ר' שפחה מדפוס]

שם בא"ד דארברה בי לא נראו ארוב ראשון לא נדרוקה רשות זמב. נ"ב היכל דליכא ארוב אמרו: [מלא הרעיון] שם בא"ד איא משום דלענין זכיה דארוב עדיף נראו בלא נראו. פירוש לענין זכיה דארוב דלרוב לרשון: [מלא הרעיון]

שם בא"ד משום הפרה דבע"ה הוא. פירוש דהא דגלא נראו לא מלי מפיר חף דמה קלשא לי ימינו הוא משום דלא הפיר דגלאו חף דמה נדרוקה רק משום דלפי דלע"ז כנ"ל: [מלא הרעיון] שם בא"ד אבי בתום פירשו. לפי שעת מוס' נדרים שגראו ארוב חף שגראו חף שלג הפיר דלע"ז אב לנודא מפיר וסא תמא כספא הפיר לבעלה משום דמיה דכ"ה קאמר לה דלפילו הפיר חף אב לנודא מפיר רק דלענין הארוב חף שגראו: [מלא הרעיון]

שם בא"ד ויבין דאקל"ש לא חשוב למוכי ביה בו, נ"ב כיון דלכתי חומא לאז שפיר ע"י נדרים ע"א כ"ה אביה ובעלה כ"י:

[ר' שפחה מדפוס]

ר"ן ד"ה ואהדרה ביזמיה הוא דאמרינן ואהדרה יאי דוקא. נ"ב אכל כרע"זא ו"ל נדרושו כלן כתי דרוקא הוא משום דלאחר אכרה ליתרם כי צוים דהא ק"ל כ"ר"מ דלף ארובות לא יתארוס עד ג' משום וסא דנמשנה חיה ונחמארוס כי צוים לאחר ג'ל דנמנתי אחיה אמת כתי ימי דלחורושו ינשאו והנשואות תתארוס כ"כ כרע"זא סא ונראה דמהו דליה דאכרה דוקא לנט משנת מתינה לנב"י דלין נמנ' בעינין דף י"מ דהקלמא דמונין משעת כתיבה דהר"ל קוש"א לנכוחיה לנמה נקט ואהדרה דוקא סא דמשכח לה דתמארוס לאחר נמי כי צוים אפילו ל"ר"מ כגון דתמארוס ג' משום דן כתיבה לנמנתי וצוים דתמארוס שעת דנדר וסא"כ תמארוס לאחר כי צוים וז"ע וע"י כתיבוי דוקא ו"ל כתיבוי כתיבוי י"ב ס"ק י"ב דהכיב לנב"י כרע"זא הג"ל והכיב מזה ר"ח דהתמארוס גרשמו א"ל לנמנתי ג"מ:

[מלא הרעיון]

דף עב ע"א

ראש"י ד"ה ואי תיקשי ד"ה אסאי נקט בו, נ"ב ע"י מש"ל (דע"א ע"א) דתמארוס מילתא אחרייהו ע"י"ש וז"ל כיון דהשתא אפיק דתן כנא ללילי דב"ש אחי מו א"ל לתקון דלעיל דהיא מילתא אחרייהו דו"ק: [מלא הרעיון]

ר"ן ד"ה שבע אביה והפר לה בו' וא"ה הפר בו ביום בו, נ"ב מימה דהא לא היה יכול להפר והס"ל לעיל נב"י (דס"ט ח') ותקן של עמי א"ל לפר דכבר מופר הוא לנדרן כ"ל נב"י קלום האילן ותקין מופר וי"ל משום דנפא דרש"א חתם לביע חף לנ"ש: [מלא הרעיון]

ר"ן ד"ה אביה ובעלה האחרון בו' בההיא דלע"ז דשבע. נ"ב דף ק ע"ב:

[ר' שפחה מדפוס]

שם בא"ד וה"נ כי איכא אב וארוב אחרון ב"ש. נ"ב ונראה למדן כיון דלרוב מפיר נקודמין א"כ זמנה וי תמיה כלתי סא שם בשעת הנדר והספר עם האב משא"כ כנא לעיל דלף אב נתן לו עכשיו הזכות שהיה לו מקודם הלא גם אז לא היה יכול להפר לנדרו: [מלא הרעיון] ר"ן ד"ה הוור האב בו' דמלמא פשיטא ד"ה שחלקו ש"א אב בהפרה דבע"ה א"ה פקע. כנ"ל: [ר' יצחק מדפוס]

דף עא ע"ב

גמ' איבעיא להו גירושין בשתיקה דמיה או בהקטנה דמיה. נ"ב ע' מוס' סוטה י"ב ב ד"ה מיה בשם הירושלמי גירוש כמי שמוהל כ"י ע"ה דלכאורה הוא איתו הספק בעלמא דהשתא דמי שדמי דודע דלאחר גירושין לא יוכל להשתוקה גירושין אחריו ממילת וסא"כ ה"ג כיון דידע דלאחר נ"ב יוכל להפר ראו להחשב הגירושין הקטנו דו"ק: [מלא הרעיון]

רש"י ד"ה ב"ש בו' ש' אורח ושל בעל. נ"ב תימיה מה שארע מה שכלה לרובם לענין הפרה הארוב דלרוב כיון דנראה לרובם ולא נראה לנא כי הפרה הארוב הפרה אלימלת ולמה ינטרן לחזור ולהפר:

ר"ן ד"ה טיגו גיין בו' דהתינא כברייתא דלע"ז נ"ב ע"ב:

[ר' שפחה מדפוס]

שם בא"ד אב גיין דל"ה ובע"ה גיין דל"ה א"ה בו, נ"ב כי תלמן דלא זכתי המורה לרובם להפר כ"א שפוחות לכך כיון בשעת הפרה חן האב קיפ"ה שט"ל א"י להפר אכל האב חף דנחורו"ס א"י להפר כ"א שפוחות היינו משום שאין לו זה אלא ממה אכל המתנה שלו א"י לשפוחות שהרי מניש טעו לו כה להפר לנדרו:

[מלא הרעיון]

שם בא"ד והא פשיטין דלע"ז. נ"ב דף ע ע"ב:

[ר' שפחה מדפוס]

שם בא"ד אב בההיא דלע"ז דשבע בו, נ"ב דף ק ע"ב:

[ר' שפחה מדפוס]

דף עא ע"א

גמ' כיצד שבע אביה כ"י שבע בעלה כ"י. נ"ב הסוגיא קשה להולמה וכלל דברימי לפי פי' הר"ש"ש עם דניקא רשאינה שגריס לנדר שבע אביה והפר לה מיידי כנא נחמארוס לאחר ופולגנא דב"ה ק"י מן אר"ש וכן אר"ש דרש"א כ"ל נ"ש דלפיה ובעלה האחרון מפירין ובפיה אביה נדר מופר וז"ה ס"ל דנין גרשא וכן כספא חן האב יכול להפר כנא. ולגריקא אהרת דרסא שבע בעלה כ"י מיידי כספא נמי נחמארוס לאחר וז"ה ס"ל דנרישא אביה ובעלה האחרון מפירין כיון שלג נראו לרובם ראשון ובפיה דנראו לרובם ראשון האב לנודיה מופר וז"ה ס"ל דנרישא דנראו לרובם יכול להפר כנא אפילו עם האחרון משום דמקלמא קלמא ובפיה חן אב"ל להפר לנדרו כיון דנראו לרובם ראשון ולר"ן להפר עם האחרון. ולפי שטת הר"ן בפירושו גורס כפיהא שבע בעלה כ"י ופי' ג"כ כי פירושם פירושו ראשון לא פליגי בין אר"ש וה"ו כיון שלג נראו לרובם ראשון ובפיה דנראו לרובם ראשון כ"ל נ"ש דהאזי לנודיה מופר דלסתלק ליה ארוב לגמרי כיון דמניו גיין וז"ה ס"ל מיקלמא קלמא ולהכי מופר בהשפחה ארוב אחרון. ולפי הכ' הג"ל פליגי בין אר"ש בין גרש"א וכן כפיהא וז"ה ס"ל דנרישא אב לנודיה מופר משום דנראו לרובם ראשון לכי חן זכות סוה לרובם שני וז"ה ס"ל דנרישא עם האחרון משום דמניו גיין וז"ה ס"ל דנרישא חן יכול להפר כנא משום דמקלמא קלמא ובפיה חן יכול להפר לנדרו דלפילו נדרים שגראו לרובם ראשון כי זכות לאחרון נמלא כפירוס הכ' של הר"ן עם פי' הכ' של הגר"ש שחיון הם ובפיה ראשון הם מחולקים בעיראם וגם דניע"ל דו"ק:

[ר' יצחק איווק חב"ד]

שם שבע אביה והפר לה ולא הספיק הבע"ה בו, נ"ב י"ל דלרש"א נקט חף קלום טוהא אעפ"כ חן יכול האב אח"כ להפר לנדר וז"ה ס"י הר"ן (ד' ס"ח ב') כנה דנקיט הים סא הספיק לרש"א ע"ש ועוד קמ"ל חף קלום טוהא וה"ה דלא מני להורשו לרובם אחרון קמ"ל דמני להורשו לרובם אחרון:

[מלא הרעיון]

רש"י ד"ה במאי פליגי בו' והפרה בע"ה בבת אחת. נ"ב זה לא נשמע מדברי ר"ש וגם א"ל ליה רק העיקר דהכי נר"ך האב להחזיר ולהפר חלקו של בעל חף כפיהא בעל חלקו והסא ח"ל האב לחזור ולהפר חלקו האילן וכבר הפיר והחילוק עיניהם דהכי כיון דמת בעלה בעלה הפרה משא"כ לעיל:

ר"ן ד"ה מנא א"ה כוליה מדברי שמואל ד"ה. כנ"ל:

[מלא הרעיון]

הנה ונראה דחמיר חזית לא וכוונתו לתקן קוש"א הר"ן ו"ל אח"כ לא בני כשאלמ קיים לכו היום ומופר לכו למחר כ"י אמר דכשאלמ חס אלמ קיים לכו היום למחר אפ"ל דטוהמו למשעו למחר הוא מופר וסא דלמך קיים היום למשעו למחר וכן כוונתו דקיים לכל היום משא"כ כשאלמ קיים היום מופר למחר חן כיוונו נחמ"ל דלמך היום למשעו למחר דהא פירושו אמר מופר למחר אלא כוונתו גמיה כשאלמ היום לכל היום וסא"כ טוה"ל חן יכול להפר למחר:

[מלא הרעיון]

שם שתייהם קיים דאמרי' דאמרי' יזכי בו' קיים. כנ"ל:

[מלא הרעיון]

שם בא"ד ויזכי' לא נאמרה הפרה מכל"כ לא אב לא שויצ"א חמירי דמיה בפי אב"א אב אמר שתייהן קיים יזכי היום ומופר יזכי שפיר דא יזכי למימר דאמר היום כד"י וכו' ב"י"ל דלא מנעיה דאמרי קיים לכו היום ומופר לכו למחר דחילי חן כהספיק כלום אמר ע"כ קיים לו היום קאמר וכו' חן כד"י הפרה רק כקיים לכו היום לחוד ד"ל הפרה נשמע מנה דחילי דהיום ולא אמר היום אלא כד"י לר"ן ע"כ הפרה למחר ולעולם הפרה התחילה ממוס' ופירי. וסא אמר וסא"ל סא לא אמר כלומר חף זה לא הפיר משני דלא נשמע הפרה מכלל דיוק אחי מנעיה כשופר לכו למחר ומיחר דמוס' קוש"א כי מוטלם לו כ"ד לסקנן כשופר קוש"א לכו היום ומופר לכו למחר אלא דלרובם כוה שפיע"ל סא הוה הפרה וכו"ל:

[מלא הרעיון]

דף ע"ב

גמ' א"ה שקדושה כשואה בוגרת. נ"ש מה חריס שקדושה כשואה בוגרת אפילו כשקדושה כשואה עברה וסוה בנה כל שהניע זמנה ואוכלת משנה סא יוכל חף לנטרה וע"כ לומר משום דהתנה ע"כ טעם שהניע מופר בעברת ע"כ חריס כשקדושה כגור שאלו חן לר"ך תביעה אלא ע"כ שנקדושה זמנה קדוה כי כשפוחות מופר משעת שבע חן אב בשלשום יום משא"כ כשקדושה כקטנוה או עקרת סוה אפילו אחר שבעת חן יכול להפר אלא נקדושה וכו' אב חילוק בין עברה לנטרה ואפילו כלי ה"י חדש מנת התביעה שגורו נמי מפיר לנדר וכדמחמ"ל דהתמני' ושקדושה י"ב חדש ועיין בחומ"ל פרק ע"ב דו"ק:

[מלא הרעיון]

רש"י ד"ה ובערות כ"י וסא אכזובה. נ"ב חף עברה א"י למחר:

[מלא הרעיון]

הגהות וחדושי הרש"ש

דאמרי' בו, ל"ד לגמרי דעירושין איכא למימר שמקן סיפר אח"כ האב לנד כי תתקון רשמו אליו: ר"ן ד"ה ואהדרה ביזמיה, ואיני דבסוף יובא יתייה בירשותיה דבע"ה לכאורה יפלא דהלא חס שבע אחר גירושין וקיים ויחזרה אפי' למחר נראה שפוטו דיכול להפר כל יום ארוסין האחרון כי שיעשו גירושין דלא יתיה או גרשמו כלל ודלא יפלו כלום הוא. א"כ חס שבע קודם גירושין ואחר גירושין קיים ויחזרה בימינה נראה גם כן דיכול להפר והי' השמיקה היא מטעם קיים כמש"ל המבז קיים אוחס כי המירס לה צוים שבעו. והשמיקה דקוף היום הוא הקיום והי' אז לא יתיה כרשמו. והנה חס מתי שמועתי שבעו שפוחות דמירוקן לאב חף חס לא שבע עד יום מחר. וז"ל אב"י לר"ד ש"ל ע"כ סעיף א' שכתב מפר האב לנדרו צוים שבעו והטור מסיים להדיא אפי' לא שבע צוים שמת בע"ה וכן חס נחמארוס לאחר אפי' למחר ושבעו אז האב והארוב מפירין יחד וזה מנשאל בעושי"ע עם ס"ו. אכל כנמנרשה ונחמארוס אפי' אס"ל גירושין כשמיקה חן יכול להפר אלא חס נחמארוס כי צוים דקן מוכח ממה דבעינן למיפשוט ממנני' גירושין כשמיקה וסא"כ קמני נחמארוס כי צוים דוקא. וכ"מ מלשון הר"ן שכתב דה"ה אחר. אכל כנא נחמארוס ויכל האב להפר אפי' חס לא שבע עד יום מחר דכ"מ כרע"זא הר"ש"ש והא דנקט וסא"כ לאשמעין בו. וכ"מ מהר"ן דלא כתב חס ה"ה אחר. ולא כתב חס ה"ה אלא נחמארוס כלל. ע"כ משום דסוה לא צענן בימינה וטעם החילוק בין אב לרובם נראה משום הארוב הוה כנכרשה דלשון כמש"כ הר"ן לעיל כנ"ל אחר העיון:

דף עב ע"א ר"ה א' ס"פא דוקא. ד"ה בו' א"ה גונא דמצי אפוכי בו'. הגה"ה העלה דכדו כתיב ע"ש. ולע"ז דכשאלמ חן גירושין כקמה ה"ל למתנה כפיהא דלפי' גרשה כי צוים הוה הקמה. אכל כי כשמיקה דמיה ולא הוה הקמה אלא גרשה צוים שלאחריו לא שייך למתנה דכיון דמי זמני גמח ממילא דיענין דה"ה גרשה אכל גרשה חס חילי למתנה לאשמעין דלמיה כקמה. ולי קשה על זה דקאמר חן רישא דוקא לכ"י לא מתי שם לא כפיהא דסוה גונא דתמא דלכאורה גירושין הוה יגור מיתה דקמני גרשה כמו מיתה חס של אחיו דמני מפני שהוא יגור למת כי צוים: ר"ן ד"ה אמרי'. ח"כ א' ארובה בתה"ה ונשואה בסוף בו' דאין הבע"ה מפר כקדושתו. משמע אכל חס לא גרשה ושאלה אח"כ מפר נדרים שגריה שגריה ארוסו כי בו חן אפ"ל קדושתו. ומכ"מ כפירוש הר"ש"ש לעיל (ע"ג) גרש המטעם ולקמן (פ"ג ב') נראה דלר"ך ח"מ בו' דנמשנה המטעם הוא משום נדרים קודם ארוסין. אכל לא כן לשון הרמב"ם בפ"ה מה"ע ה"כ וכו' והטעם בעל פי' לנד' כ"י וע"י ש"כ עם קט"ה וע"י קט"ה וז"ע מה: רא"ש ד"ה ושבעו בעל ונרישה ואהדרה ביזמיה, אבי' בו' אע"ג ד"ה היתה תחתיו בסוף היום (וכ"כ הר"ן)

דף ע"א גמרא בי אמרי' שפיר ד"ש מופר דהא קיימי' דנדר' היום. סא דל"ק האב כלישנא דלעיל דהוה כמאן דלמך קיים לכו היום. נ"ל משום דק"ל נ"ש קיים כנא קיים. הפיר כנא אית מופר. והא לא מיעביה ליה כדמארו הוה יהיה כן דלפיע"ל דכוונתו דלמחר לא יהיה כן אלא חס למחר יהיה כן דלי' כוונתו דהוה לא יהיה כן. ובעני' דלשונה משפיקא ליה חס דיעינין הכוונה כלמירה כיון שבעה מכה מאמרו היום (כמו דלמרי' מכלל לאו אחי שבעו חן אב"פ דנדרים שכלל חן דברים) וזהו שאלמ עם כמאן דלמך כ"י ח"ד"ה סא אמר. אכל האב קיים דהא קיימיה מפני שכוונתו גירושין כיהיה חן ולא גרע מקויפ' כנא רק דמשפיקא ליה חן דלא אמר בו' (ר"ל בפירושו) כי קאמר בו' מהוסי קאמר דו"ק: שם א"ה קיים יזכי שעה בו. מה שמסובב מיתה ח"ל כפי' המחמיקה הוא לל"ג כי הוא ר"ה אחר לה כנא"ק: שם מיהו א"ה בו'. ר"ל שאלמ לה נדר זמנא וגי' הר"ש"ש כפסקיו קיים לכו שעה מופר לכו למחר עשה. ופסטי ליה מהא דהריני גיריה בו' חן יכול להפר. דהיינו א"ה. ש"מ דה"ד עינה. והנן רואה דמשי"ט טע"ו ספי' לר"ד ס"ק מ"א הוא מוכרח מהסגמ"ל: שם מ"ש דא"כ כנעוריה בית אביה. ע"י ר"ן ור"ש"ש דרשה זו מתפרשת יפה למח"ל לעיל (ר"ד ע"ב) דמפרש רישיה דקרא כנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין וכו' מסיים כנעוריה כ"ה דלף חן אכל חס כה נחמ"ל להפר לנדרו:

דף ע"ב גמ' ואב"א בוגרת דוקא ואידי' בו'. וכתיב הו"ו ונש"ה לא הוה סתם ואח"כ מחולקת דהא פוסקין לקמן כחכמים. ולכאורה תמיה דהא סתם ואח"כ מתחלקת ג"כ א"ה כסמ"ל. וכבר עמד עליו מה הח"ת. אולם דכדו יתכנו לפשט"ה החס' גרש כ"ה (ב' ב') ד"ה גבי. דכנ"ה הוה כרובים נגד רביס (דלא כמש"כ בני' י"ו). וא"כ לא ה"ל לפסוק כחכמים גבי. אלא הוה עלמו לא כתב כן פ"ו דערבין מ"ג כספיה כשם הכ"מ:

דף ע"א ר"ה ר"ה מנה"מ. דמני הרמי' ליה אמתניתין בו'. כנ"ל: ר"ש ר"ה ת"כ דרשמואל. א"ה שמואל. ד"ה ר"ה ת"כ דרשמואל נערה בו'. והא דרש"י מיידי דנתארוסא פאחר. לכאורה תמיה דל"כ חן קיים האב חלקו של בעל דמירוקן לו מיד כממיה ולא הפיר כי צוים וכמש"כ הר"ן. וזה דוקא לומר דכוונתו כנא ידע האב מתימיה. אכל עיין לקמן (ר"ד ע"ב) דכדו דמנח דשתא מפרש דני צוים קאי לחמיה והאירושין. וכן פירוש צוים שגריה ולכן אמר דלמך שעת אידי' נחמארוס למחר נחמארוס חס אכל המיתה יהיה נ"כ צוים מחר:

דף ע"ב ר"ן ד"ה אביהו להו גירושין בו'. דכיון דידע ארוב בו' כי היכי

הארוס קודם שנכנסה לרשותו ללא שמע. וצ"ל דטעמא דידיה דכיון דבשמע נגמרה הפרת האב לגמרי ולכך יכול אח"כ הבעל להפר חלקו, ואין שייך לומר שאין הבעל מיפר בקודמין, דהא קודם נשואין נמי היה יכול להפר ולמה יהיה נגרע דינו לאחר נשואין, והא דאמרינן דאין הבעל מיפר בקודמין היינו היכא דלא שמע מקודם שנכנסה לרשותו והפרת האב לא נגמרה עדיין, ומש"ה כשיצאה מרשותו בנישואין ואינה יכולה להועיל מכאן ולהבא, אמרינן דאין הבעל יכול להפר, משום דהפרת האב לא הועילה כל מה שיכולה להועיל ואין הבעל מיפר בקודמין.

ואם תקשה לדברינו א"כ אמאי פסק הרמב"ם (בהלכה י"ח) דאם שמע האב והיפר ומת, הבעל אינו יכול להפר אפי' שמע קודם שמת האב, ואמאי הא כיון דשמע הבעל נגמרה הפרת האב ולמה לא יהא יכול להפר אחר שמת האב, י"ל דגבי ארוס שאני דכיון דלא נכנסה לרשותו עדיין א"י להפר אלא בדאיכא אב בהדיה, אבל גבי אב דינו כמש"נ לעיל, דאם שמע אביה מקודם שמת הארוס יכול להפר

אח"כ וכן גבי ארוס היכא דנשאה אח"כ כיון דנכנסה עתה לגמרי לרשותו יכול להפר ולא נגרע כחו. ונראה דהרמב"ם למד זה דהיכא דשמע האב נגמרה הפרת הראשון מהא דהוא בעצמו פסק (בפרק י"ב הלכה י"ז) דבעינן שישמעו שניהם האב והארוס ביום אחד, ולמד זה מדכתיב ושמע אישה ביום שמעו.

ונראה הטעם פשוט, דכיון דהפרת הראשון אינה נגמרה תיכף עד הפרת השני, לכך צריך גם השני להפר באותו יום דאח"כ אינה יכולה הפרת הראשון להועיל, משום דהפרה אינה אלא ביום שמעו, וגזירת הכתוב הוא, ויש לדקדק דהא תינח למ"ד דהפרה אינה אלא ביום שמעו, לכך היכא דשמע השני ביום שמיעת הראשון נמצא דהפרתם צריך להיות ביום אחד, אבל למ"ד דהפרה היא מעת לעת מה מהני במה ששמע השני ביום שמיעת הראשון, הא משעה ורגע שישמע יהיה לו מעת לעת שלם והאיך יכולה להיות הפרת הראשון נגמרה אז, הא מעת לעת שלו כבר הלך לו, אלא בע"כ אנו צריכים למימר דמיד ששומע השני נגמרה הפרת הראשון והשתא א"ש, ודו"ק.

סימן סא

בענין שתיקה ביום שמעו

ויש לחקור באופן שלא היפר משום אונס וכגון דאנסוהו לסטים אם יכול להפר אחר יום שמיעתו כשיסתלק האונס, מי אמרינן כיון דדינא דשתיקה גזה"כ היא דלית ליה זכות אלא ביום שמיעתו, ולכך אפילו היכא דהוי אונס נמי אבד זכותו מיד, או דילמא כיון דלא היה ראוי להפר משום אונס לא קרינן ביה "ביום שמעו", דומיא דיודע אני דיש נדרים ואיני יודע דיש מפירים שיכול להפר אחר יום שמעו משום האי טעמא. והנה לכאורה היה נראה דהיינו פלוגתא דגמ' דידן (לעיל עא, ב) עם הירושלמי דאיתא התם: "איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא, למאי נ"מ כגון שנדרה ושמע בעלה וגרשה ואהדרה ביומיה דאי כהקמה דמיא א"י להפר, ואי כשתיקה דמיא

[עט, א] **מסקינן** בגמרא דשותק ע"מ למיקט אינו יכול להפר, ומשמע מזה ודאי דדינה דשתיקה מעת לעת אינה משום קיום אלא דגזירת הכתוב היא בזכות הפרה, דלית ליה כח אלא ביום הראשון לשמיעתו, ולכך אפי' בשותק ע"מ למיקט נמי א"י להפר, והא דכתב הר"ן גבי קיים בלבו הוי קיום דגמרינן לה לה משתיקה דכיון דשותק מעת לעת קיימי אע"ג דבלב הוא, ולפי"ד הא ליכא הוכחה משתיקה כלל, צ"ל דהוכחת הר"ן הוא משתק ע"מ לקיים דאמרינן שם בגמ' דג' קראי כתיבי וחד לשותק ע"מ לקיים, פי' לקיים אחר המעת לעת כמוש"כ הר"ן, וע"כ אנו צריכים לומר דהתם הטעם משום קיום דאל"ה תרי קראי ל"ל, ומוכיח שפיר הר"ן מזה דקיום בלב הוי קיום.

יכול להפר", וכתב הר"ן דנקט דוקא ואהדרה ביומיה, דאי לא אפי' אי גירושין כשתיקה נמי אין יכול להפר משום דעבר יום שמיעתו, ועיין בהרא"ש שם שכי' דהירושלמי ס"ל דאפי' לא אהדרה ביומיה אי גירושין כשתיקה יכול להפר, דגרסינן בירושלמי: "שמע כשהוא פקח ונתחרש ואח"כ נתרפא יכול להפר אח"כ" ע"ש ברא"ש, ומשמע דפליגי היכא דמשום אונס אינו יכול להפר אי מקרי יום שמעו.

והנה בגיטין (עד, ב) תניא, בראשונה היה נטמן הלוקח בית בבתי ערי חומה כל י"ב חדש וכו', התקין הלל לזרוק שם הכסף וכו' ע"ש, ומקשה ה"אגודה" (בכ"י והו"ד יו"ד סי' רלב) למה בעי הלל לתקוני הא כיון דנטמן הלוקח היה המוכר אנוס ויכול המוכר לפדות גם אחר י"ב חדש, ומתוך שם ה"אגודה" דכיון דהיה יכול לפדות קודם שנטמן לא מקרי אונס. ויש מהראשונים שחולקין עליו וסברי דהגם דיכול לפדות מקודם שנטמן נמי הוי אנוס משום יום האחרון שא"י לפדות, ומתמצים שם דברי

הברייתא בענין אחר¹⁶. ע"ש ביו"ד (סי' רל"ב בהגה"ה) שמביא שם ב' דעות בענין אם נשבע אחד לעשות איזה דבר היום ונאנס בסוף היום אי הוי אנוס, ע"ש.

ונראה דגמ' דידן עם הירושלמי בפלוגתא דהאגודה ושאר הראשונים פליגי, דגמ' דידן ס"ל דכיון דבעת ששמע היה פקח ויכול להפר אע"ג דאח"כ נתחרש "יום שמעו" מקרי דאונס לבסוף לאו אונס הוא, והירושלמי ס"ל דהוי אונס ובעת שנתחרש לאו יום שמעו הוא, ע"כ כשנתרפא חל שוב "יום שמעו" ויכול להפר. ולכאורה קשה מהא דמפירין בשבת ואין מתירין בשבת והטעם דמפירין בשבת עיי"ש בר"ן, דאי לא יפר עכשיו לא יהא יכול להפר אחר השבת משום דיעבור "יום שמעו", והרי ה"נ אנוס הוא כל היום משום שבת ולכו"ע לאו "יום שמעו" הוא, ואולי י"ל דלא הוו דיני איסור הפרה והתרה בשבת אלא גזירות מדרבנן וככה"ג לא גזרי לאסור הפרה לבטל יום שמעו.

16. ועי' בקצוה"ח ובנה"מ (סי' נ"ה סק"א) ובגר"ח גיטין עד, כ וכתובות ב, ב.

סימן י"ז

בהא דאין הבעל יכול להפר רק ביום שמעו.
ואם עבר היום שוב אינו יכול להפר. אי הוי
ממש כהקמה או רק גזה"כ הוא. ונ"מ לדינא
כמו שיבואר בעזה"ת:

(א) נדרים (דף ע"ט ע"א) קיים בלבו קיים, הפר בלבו אינו מופר עד שיוציא בשפתיו. וכתב עלה הר"ן ז"ל ונראה בעיני דילפינן לה משתיקה דיום שמעו שהיא מקיימת. דטעמא מאי משום דכיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של נדר. אלמא כל שבלבו לקיימו סגי. אלא דיהיב ל"י רחמנא כל ההוא יומא להפרה. משום דעד דערבא שימשא לא מוכח מידי שיהא רוצה לקיים. דדילמא בתר הכי מפר לה כיון דבתר דעתיה בלחוד אזלינן. ומינה דכל שקיים בלבו קיים לאלתר דהו"ל כאילו עבר יום שמיעה עכ"ל. מבואר מדבריו ז"ל דשתיקה דיום שמעו מקיימת והו"ל כאלו קיים בפירושו. משום דכיון דשתיק כולי יומא ולא הפר אנן סהדי דניחא ל"י בנדרא. וכ"כ עוד לעיל (דף ע"א ע"ב) בד"ה איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיין או כהקמה דמיין וז"ל. משום דכיון דידע ארוס דלבתר גירושין לא מצי מפר. ולא הפר קודם גירושין כמאן דאוקמי' לנדרא דמי. כי היכי דאמרין דמכי לא הפר ביום שמועה כמאן דאוקמי' דמי עכ"ל. חזינן בעליל דעת הר"ן ז"ל דהא דלא מפר לאחר יום שמעו לאו גזה"כ בעלמא הוא. אלא משום דהו"ל כמאן דאוקמי' לנדרא:

(ב) אבל בשו"ע יו"ד (סי' רל"ד סעי' כ"ג) בהג' רמ"א ז"ל מחלק לענין התרת חכם. בין לאחר הקמה של בעל דאז אין יכול חכם להתיר. ובין אם לא הקים לה רק שהחריש ביום שמעו דאז מהני התרת חכם. נראה מזה לכאורה דשתיקה לא הויא כהקמה ממש. דאל"כ מה חילוק יש בין שתיקה להקמה וע"כ דלא הויא מדין הקמה. רק דגזה"כ הוא שאינו יכול להפר לאחר יום שמעו. ועי' במרדכי ז"ל פ' השולח בגיטין בשם הר"י ז"ל דגם לאחר שתיקה דיום שמיעה אינו יכול חכם להתיר. ועי' במרדכי ז"ל פ' המדיר סי' קצ"ז ובהגהות שם דנראה דס"ל כפסק השו"ע יעו"ש:

(ג) אמנם יש מקום עיון בזה מד' הר"ן ז"ל עצמו לעיל (דף ס"ט ע"א) בד"ה בעי רבה יש שאלה בהקם וז"ל. אם קיים הנדר ונשאל בו ביום על ההקם מי מצי מיפר בו ביום או לא. אבל למחר פשיטא דלא מצי מיפר דלא גרע משתיקה עכ"ל. ועי' בתוס' כתובות (דף ע"א ע"ב) בד"ה אבל. עכ"פ

הרי מבואר מדבריו דאף דהקים לה ביום שמעו ולמחר נשאל על הקמתו. אף אם נאמר דמהניא שאלה לעקור ההקמה. מ"מ לא יכול להפר למחר. ואי נאמר דטעמא דיום שמיעה הוא משום שהשתיקה מקיימת דאנן סהדי דמה ששתק הי' כדי לקיים. א"כ מן הדין הי' יכול להפר בכה"ג אפי' לאחר יום שמעו. דמצד ההיקם הרי נשאל אהקמתיה ואי דלא גרע משתיקה. בודאי גרע וגרע. דשתיקה מטעם קיום בעלמא והכא לא שייך זה ד היתה כדי לקיים. דהרי קיים בפירושו ולא הי' שוב בידו לא לקיים ולא להפר. דמה תוסיף תת כח הקמה אחר הקמה. וכל מאי דשתק הי' מצד הקיום שקיים בפירושו וא"כ כשנשאל על ההקם מן הדין יהא בידו עתה להפר ועי' בשו"ע יו"ד סי' רל"ד סעיף מ"ט ובש"ך ס"ק ס"ג:

(ד) ועו"ק ממ"ש הר"ן ז"ל לעיל (דף ע"א) גבי איבעיא דש"ס בגירושין אי כשתיקה דמיין אי כהקמה דמיין. למאי נפקא מינה כגון שנדרה ושמע בעלה וגירשה ואהדרה ביומיה וכו' וכתב עלה הר"ן ז"ל להכי נקט ביומיה דאי אהדרה למחר פשיטא דלא מצי מיפר כיון שעבר יומו של שמיעה. ואע"ג דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל וכו'. הרי מבואר הוא דשתיקה לאו מטעם הקמה היא. ואע"ג דלא היתה ברשותיה בסוף היום ולא הי' בידו לא לקיים ולא להפר. מ"מ כיון שעבר היום אין בידו להפר. וזהו לכאורה היפך ממש מדבריו ז"ל בדף. ע"ט דנחית לטעמה משום הקמה ולטעם זה כיון דלא הי' בידו בסוף היום לא לקיים ולא להפר א"כ ל"ש דשתיקתו מקיימת אז וממילא יוכל להפר גם למחר:

ואין לומר. דהא דאמרין בעלמא דעד דערבא שימשא לא מוכח מידי שבדעתו לקיים. היינו אדרבה היכא דבידו הי' כל היום להפר. ועד דערבא שימשא לא מוכח דאולי עוד יפר כיון דבידו הוא. משא"כ הכא דגירשה כיון דידוע דאחר גירושין אין בידו להפר. ממילא מוכח גם משתיקתו שעד הגירושין דדעתו לקיים. זה אינו. דהלא זהו האבעיא בש"ס אי גירושין כהקמה דמיין או כשתיקה דמיין. וכמו שפי' הר"ן ז"ל דכיון דידע ארוס דלבתר גירושין לא מצי מיפר ולא הפר קודם גירושין כמאן דאוקמי' לנדרא דמי. ולצד זה אפי' אהדרה ביומיה שוב אינו יכול להפר. והר"ן ז"ל אזיל אפי' לאידך גיסא דכשתיקה דמיין. מ"מ אי אהדרה למחר אינו יכול להפר כיון שעבר יומו של שמיעה. א"כ באמת מוכרח מזה דגזה"כ הוא דאינו יכול להפר רק ביום שמעו. ולא מטעם הקמה הוא וא"כ באמת צ"ע מ"ש (בדף ע"ט) דמטעם הקמה הוא וילפינן מזה דקיים בלבו קיים. והא ע"כ גזה"כ הוא כמ"ש. ועי' בפ"י הרא"ש ז"ל

ז) ואם נפשך לומר מנלן באמת דיש דין קיום בשתיקה דילמא בכל ענין גזה"כ הוא ובאמת דקיים בלבו אינו קיים. נ"ל דמוכרח הוא מדברי הכתוב. דהכי סדר הכתובים. ושמע אישה ביום שמעו וגו' וקמו נדרי' ואסרי' וגו' יקומו. ואם בית אישה וגו'. ושמע אישה והחריש לה וגו' וקמו כל נדרי' וגו' יקום. ואם החריש יחריש וגו' הקים אותם כי החריש לה ביום שמעו והיודע בחוקי הלשון יראה דאיכא בזה שנוי גדול בכתוב דבתחלה אמר וקמו נדרי' ואסרי'. ולשון זה אינו במשמע שהוא קיים ממש הנדריים. רק דממילא הן קמים שאין להם הפרה כיון שעבר יום שמיעה. וכן בכתוב השני אמר וקמו כל נדרי'. היינו ג"כ דממילא קמים ולא דהוא הקים אותם. ובכתוב השלישי אמר הקים אותם כי החריש וגו'. ופשטות לשון זה משמע דהוא קיים אותם ע"י שהחריש לה. ומדוע שינה הכתוב לכתוב לשון זה והלא דבר הוא:

ח) אמנם יבואר עפ"י מאי דגרסינן בסוגיא דדף ע"ט שם. מתיב רב כהנא אם החריש יחריש וגו' בשותק ע"מ למיקט הכתוב מדבר. אתה אומר בשותק ע"מ למיקט או אינו אלא בשותק ע"מ לקיים. כשה"א כי החריש לה הרי בשותק ע"מ לקיים הכתוב מדבר. הא מה אני מקיים אם החריש יחריש וגו', בשותק ע"מ למיקט הכתוב מדבר תיובתא. ולוקים הא בשותק ע"מ לקיים הא בשותק סתם קראי יתירי כתיבי. מבואר מזה דקרא דכי החריש לה מיירי בשותק ע"מ לקיים. וא"כ מדוייק שפיר מאי דשינה הכתוב וכתב בזה הקים אותם. כיון דמיירי בשותק ע"מ לקיים ובזה באמת הוא הקמה ממש אם הי' בידו להפר כל היום. משא"כ בשותק ע"מ למיקט לעולם לא הואי הקמה ממש. דל"ש לומר דגלי אדעתי' שהוא רוצה בקיומו של נדר. כיון דלא שתק ע"מ לקיים רק ע"מ למיקט. ובזה מה שאין יכול להפר למחר אינו רק מגזה"כ. משא"כ בשותק ע"מ לקיים שינה הכתוב וכתב הקים אותם לומר דבזה הואי השתיקה כהקמה ממש. ונ"מ דגם חכם אינו יכול להפר כיון שקיים הבעל. ומזה הוא דילפינן דקיים בלבו קיים. וזהו מ"ש הר"ן ז"ל דילפינן משתיקה דיום שמעו שהיא מקיימת. ולא בא לומר דכל שתיקה מקיימת. דז"א דודאי שותק ע"מ למיקט ל"ש לומר דהוי קיום וע"כ גזה"כ הוא. ורק דילפינן משתיקה כזו שהיא מקיימת. דהיינו משותק ע"מ לקיים דמוכח מקרא דפעמים שהיא מקיימת. וע"כ דקיים בלבו קיים. ועי' מ"ש המלבי"ם ז"ל בפ"י הספרי בקראי הנ"ל. וד' שם צ"ע לכאורה דהוא נגד מ"ש הר"ן ז"ל בד"ה כשהוא אומר ובד"ה תלתא קראי יעו"ש:

בכאן שהביא מהירושלמי דאם לא הי' בידו להפר בסוף היום יוכל להפר למחר. ודלא כמו דמוכרח מ"ש דילן בזה מדנקט ואהדרה ביומי' יעו"ש:

ה) והיותר קשה מסוגיית הש"ס גופא (ברך ע"ט ע"א) שם דמסקינן שם דאפי' שותק על מנת למיקט מ"מ אינו מיפר אלא ביום שמעו. ודלא כר"ח דאמר דשותק ע"מ למיקט. מיפר אפי' מכאן ועד עשרה ימים. א"כ חזינן דאין הטעם דשתיקה של יום שמיעה משום דגלי אדעתי' שהוא רוצה בקיומו של נדר כמ"ש הר"ן ז"ל. דא"כ בשותק ע"מ למיקט מ"ט אינו מיפר למחר. ודוחק לומר דעיקר הטעם דהוי קיום משום דגלי אדעתי' וכמ"ש הר"ן ז"ל. ואף דל"ש האי טעמא רק בשותק סתם לא פליג רחמנא בזה. ואף שותק ע"מ למיקט אינו מיפר למחר. דדוחק הוא ועוד כיון דע"כ גם היכא דל"ש האי טעמא מ"מ אינו מיפר למחר. א"כ מנלן לחדש האי טעמא כלל ולמילף מיני' הדין דקיים בלבו קיים כמ"ש הר"ן ז"ל. אימא דכולי' גזה"כ הוא. בין שותק סתם ובין שותק ע"מ למיקט ולא מטעם הקמה הוא ובאמת דקיים בלבו אינו קיים וכ"ז צ"ע לכאורה:

ו) ולולא דמסתפינא שלא אכשל בדבר הלכה הייתי אומר לחדש בזה. דתרי דיני איכא בשתיקה דיום שמיעה. דמעיקר הדין הוא גזה"כ שאינו יכול להפר אלא ביום שמעו. ובכל אופן שיהי' אפי' שלא היתה ברשותו בסוף היום כגון שגירשה. או שקיים לה כששמע נדרה ואח"כ כשעבר יום השמיעה נשאל על ההקם וכל כה"ג גזה"כ הוא שאינו יכול להפר למחר. אכן אחרי דגזרה התורה שאינו יכול להפר אחר יום שמעו ולא הפר. דעתה גלי אדעתי' בשתיקתו שהוא רוצה בקיומו של נדר. דהרי יודע הוא שלא יוכל להפר למחר. וא"כ אז יהי' על שתיקתו דין קיום ממש דאנן סהדי שניחא לי' בנדרא וכמ"ש הר"ן ז"ל ונ"מ דדינא לענין אם יכול אח"כ החכם להתיר. למ"ש בשו"ע סי' רל"ד סעיף כ"ג לחלק. דאם קיים הבעל אינו יכול חכם להתיר. ואם לא קיים רק שהחריש לה בזה מהניא התרת חכם. ובזה יהי' נ"מ בין השתיקות. דאם לא הי' בידו להפר בסוף היום דאז אין השתיקה מטעם קיום ממש. רק דגזה"כ הוא שאינו מיפר למחר. שפיר יוכל חכם להתיר בזה לשי' זו. משא"כ אם באמת הי' בידו להפר כל היום ולא הפר דאז הואי השתיקה מטעם קיום ממש כמ"ש. שוב אין יכול החכם להתיר דמ"ש מקיום זה לקיום דעלמא. ומ"ש הר"ן ז"ל דהא דקיים בלבו קיים ילפינן משתיקה דיום שמעו. כונתו דילפינן מהא דמציינו דאיכא גם דין קיים בשתיקה. והיינו היכא דהי' בידו להפר כל היום דאז מדין קיום הוא וכמ"ש:

מ"מ לא יוכל להפר אחר יום שמיעה. ולא מבעיא לשי' הפוסקים ז"ל דאין נשאלין על ההיקם אלא ביום שמעו. דודאי ה"ה נמי אם שתק ביום שמעו ג"כ לא מהני מה שישאל למחר דעכ"פ כיון שעבר יום שמעו אינו יכול להפר. אלא דאפי' לשי' הטור ז"ל סי' רל"ד דאפי' לאחר יום שמעו נשאל על ההיקם ומיפר נדרה. היינו דוקא בקיים בפירוש ביום שמעו דכיון דלא הי' בידו שוב להפר אחר שהקים. הו"ל כאינו יודע שיש מפירין דלא מקרי יום שמעו כלל כמ"ש הטור ז"ל משא"כ בשתק ביום שמעו ל"ש האי טעמא. דאפי' שתק ע"מ לקיים. מ"מ לא גמר בלבד שיהא קיים לאלתר דא"כ לאלתר הוי הקמה. רק שהי' בדעתו שיתקיים כשיעבור יום שמיעה כמו שביאר הר"ן ז"ל (דף ע"ט ע"א) בד"ה כשהוא. א"כ כיון דהי' בידו להפר כל היום ממילא יום שמיעה מקרי. ואינו יכול שוב להפר למחר לכו"ע. וזהו די"ל בכונת הר"ן ז"ל ר"פ המדיר יעו"ש ודו"ק:

יא) ברם דלפימ"ש יוצמח דין חדש. דכשתק כל יום שמיעה אף דל"ש לומר שישאל ע"ז למחר ויפר נדרה. כיון דעכ"פ עבר היום שמיעה כמ"ש. מ"מ אם ישאל ירויח בזה לענין חכם. למ"ש בשי' הר"ן ז"ל דשני דינים בשתיקה ויש שתיקה דהויא קיום ממש ויש שתיקה שאינה קיום ממש. ונ"מ לענין התרת חכם. א"כ כשישאל על הקמתו ע"י שתיקה. אף דלא מהני לענין שיהא הוא מיפר עתה. אבל עכ"פ כיון דעקר הקמתו למפרע ממילא יוכל חכם להתיר דהוי למפרע שתיקה בלא הקמה, וצ"ב בכל זה.

ט) והשתא א"ש נמי מ"ש הר"ן ז"ל לעיל דאין נשאלין על ההיקם רק ביום שמעו. משום דלאחר יום שמיעה באמת לא מהני מידי מה שנשאל על הקמתו ועקרה למפרע דעכ"פ לא גרע משתיקה. ואף דשתיקה כזו ל"ש לומר דהוי קיום כמ"ש לעיל. אבל עכ"פ לא גרע משותק ע"מ למיקט. דג"כ קיום לא הוי ואפ"ה אינו יכול להפר למחר מגזה"כ. וכן נמי א"ש מ"ש דאפי' לא היתה ברשותו בסוף היום אינו יכול להפר למחר. אף דג"כ ל"ש לומר דהוי קיום בכה"ג וכמ"ש. אבל עכ"פ אינו יכול להפר מגזה"כ וכמ"ש דעיקר דינא גזה"כ הוא. רק דאחר שגזרה כן התוה"ק ממילא נולד מזה דהויא הקמה היכא דשייך וכמו שביארנו. כן נ"ל בשי' הר"ן ז"ל לישב דברי'. והדברים גם מצד עצמם מוכרחים. דאין שייך לומר דטעם הדבר דשתיקה מקיימת משום דגלי אדעת' שרוצה בקיום הנדר דהרי יודע שלמחר אינו יכול להפר. דכ"ז שייך רק לבתר דגזרה תורה דאינו יכול להפר למחר. אבל ל"ש לומר דזהו עיקר הטעם דקודם שגזרה התורה שאינו יכול להפר למחר. ממילא ל"ש דגלי אדעת' שרוצה בקיום הנדר דהלא גם למחר יכול להפר. וע"כ כמ"ש:

י) וזה נ"ל בטעמא דאינו יכול לישאל אשתיקה למאי דקיי"ל דנשאלין על ההיקם. א"כ אי נאמר דשתיקה הוי מדין קיום מ"ט לא יתשל גם אשתיקה. ומסתימת כל הפוסקים ז"ל משמע דאין שאלה בשתיקה. וכ"כ להדיא הר"ן ז"ל ר"פ המדיר יעו"ש. והרש"ש ז"ל בחי' לנדרים (דף ס"ט) הרגיש בזה. אכן למ"ש א"ש. דאפי' אם יתשל

הרמז"ס דצעי חד יום שמשו לתרווייהו, אלא על היסוד המקדים הנלמד ליסוד הרמז"ס דציוס שמשו נאמר דין זמן צכה ההפכה מלצד מה דיש דין שתיקה המקיימת, ועל פרע זה חולק הרא"ש וממילא ס"ל דלא שייך דין שילטרכו שניהם להפר ציוס אי וזה דוחק קלמ ועי'.

ההפכה של הארום, וס"ל נמי דאף כשמת הארום ציוס שמשו ונתרוקנה רשותו לאצ מ"מ לא נתרוקנה אלא לחותו יום שהוא יום שמשו של הארום וכהארום עלמנו, ולא ס"ל מהסבחה שכתבנו דאף דכח האצ הוא מהארום מ"מ היום שמשו תלוי ציוס שמשו דהמפר צפועל וכשעתה האצ הוא המיפר תלוי צמניחות יום שמשו של האצ, ומה דהרא"ש כי דצמת הארום יכול האצ להפר חפי לאחר כמה ימים הוא משום דהרא"ש סובר דענין יום שמשו אין ביאורו דזכות זמן הפרתו הוא לבו ציוס, אלא דענין יום שמשו הוא דכל שלא הפר ציוס שמשו אלא שתק שתיקתו מקיימת את הנדר, וכלשון הגמ' נקמן דע"ט אי חומר צהקס "שכשתיקה מקיימת", ומש"ה כי הרא"ש דכשמת הארום קודם שהי' שתיקה המקיימת מלידו שפיר יכול האצ להפר חפי לאחר כמה ימים, ומעתה כתב שפיר הכ"י דמהרא"ש מוכח דלא כהרמז"ס, דצעי הרמז"ס דס"ל דלריך שיבא חד יום שמשו להאצ והארום אף לאחר שהפר הארום [וצכה"ג דהפר הארום הכי ליכא שתיקה המקיימת מלד הארום] מוכח דס"ל דמלצד דין שתיקה המקיימת [המצוהרת צסוגיא צדע"ט] יש עוד דין דהתורה עשתה הגבלת זמן צעיקר דין ההפכה דזכות האצ והצעל צהפכה הוא רק ציוס שמשו, וא"כ גם צנידון הרא"ש צשמע הארום ומת צו ציוס דנתצאר חלון כאן שתיקה המקיימת נמי לריך להיות דפקע זכות ההפכה דהארום והאצ הצא מכחו לאחר שעבר יום שמשו דהארום, [ומסבחה נתרוקנה שאני לא ס"ל להצ"י וכמש"ט], והלח"מ דחה ראיית הכ"י משום די"ל דגם הרא"ש מודה דדין יום שמשו הוי הגבלה צזכות ההפכה מלצד דין שתיקה המקיימת, ורק דס"ל להרא"ש דצנתרוקנה לא איכפת לן ציוס שמשו דהארום ומכעטמים שנתצארו לעי'.

[ולביאור] זה נמלא דמה שהוכיח הכ"י שהרא"ש חולק על הרמז"ס אין זה על עיקר יסוד

ה. אולם צאמת אי אפשר לומר כן ומשום דנראה דעל יסוד זה שהכרחנו צשי הרמז"ס דציוס שמשו נאמר גם דין הגבלת זמן צכה המיפר מלצד דין שתיקה המקיימת אין חולק, דזה מוכרח מהסוגיא לקי דף ע"א צי דאי שס איצעיא להו גירושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא למאי נפקא מינה כגון שדירה ושמע צעלה וגרשה ואהדרה ציומייה [המגרש עלמו או ארום אחת] אי אמר מר כשתיקה דמי מזלי מיפר לה ואי אמר מר כהקמה דמיא לא מזלי מיפר לה ע"כ, [ומצוהר צראשונים דכ"ה דספק הגמ' הוא לענין נתרוקנה רשות לאצ דאי כהקמה דמיא לא נתרוקנה רשות לאצ, ואי כשתיקה דמיא נתרוקנה רשות לאצ ויכול להפר לצדן, והנה מצוהר צגמ' שס דלפי אי גירושין כשתיקה דמיא יכול הארום השני להפר רק היכא דאהדרי ציומי אצל נמחר אין יכול להפר משום דעצר היום שמשו, ומצוהר צגמ' דגם צגירשה יש דין דיוס שמשו, וצגירשה פשוט דלא שייך לומר דדין יום שמשו הוא משום דאי עצר יום שמשו חשיב דיש כאן "שתיקה המקיימת", דכרי לאחר צגירשה כבר אינו צעלה ולשתיקתו צזמן דלאחר הגירושין אין דין שתיקה כלל ולא שייך לומר דכוי שתיקה המקיימת, וליכא נמימר דסגי צשתיקה ששתק עד צגירשה לענין דיבא לה דין שתיקה המקיימת צחס יסתיים היום צנלא הפכה ומש"ה אין הארום השני יכול להפר, דכרי כל מה דאי צגמ' שס דצעי שיבא צאותו היום הוא רק לענין הפרת הארום השני אצל לגצי האצ [חס לא תחזור ותתארס] ליכא דין דצאותו היום ויכול

א. הנה ברין לקמן דס"ח אי כי בהא דמבואר בכרייתא שם דבשמע ארוס ושחק ומת ביום שלאחריו אין יכול האב להפר מדין נתרוקנה אבל שמע ארוס והפר ומת ביום שלאחריו יכול האב להפר מדין נתרוקנה. וברין שם עמד בזה אמאי לא נימא דגם בהפר יחשב כשתק דהרי כיון שמת בטלה הפרתו, וכי לבאר בזה ח"ל דאע"ג דמכ"י מייית ליה בעל בטלה הפרתו והאב צריך להפר חלק הבעל עם חלקו אפילו הכי כיון שכבר הפר אי אפשר לדחה גבי בעל כהקמה אע"פ שנתבטלה הפרתו דהא מ"מ גלי דעת' דלא ניחא לי' בההוא נדרא ומאי הוה לי' למיעבד עכ"ל, ומבואר מדברי הר"ן דכל ענין יום שמשו הוא רק משום דגלי דעת' דניחא לי', וזה בדברינו דענין יום שמשו הוא משום דבשתיקתו נתקיים הנדר, אכן דברי הר"ן ממוחים מאד דהרי להלן דע"ט מבואר דאפי' בשתק ע"מ למיקט או בשתק מחמת שבת שאסור לו להפר בשבת חזוא אנוס במוה שלא הפר נמי חשיב דעבר היום שמשו, וכגמ' שם מבואר להדיא דזה משום דין "דהשתיקה מקיימת" ומוכח מזה דענין שתיקה מקיימת אינו משום דגלי דעת' דלא ניחא לי' אלא משום דיש הלכה מחודשת דהשתיקה מקיימת. ועי' ברין לקי דע"ט א' שבי דענין שתיקה היום שמשו הוא משום דכיון שעבר יום שמייעה ולא הפר גלי אדעת' שהוא רוצה בקיומו של נדר ומוה ילפי' דקויב בלב מהני יעו"ש. ומוכח מדברי הר"ן שם דגילוי דעתו דרוצה בקיומו של נדר וזהו המקיים את הנדר. אכן כבר ביארו בזה דמדברי הר"ן שם ליכא ראי' כי אם להא דבשתיקה יש גם אומדנא דרוצה לקיים, אולם אכתי יש לומר דגם באופן דליכא אומדנא נמי אין יכול להפר לאחר יוב שמשו משום דגם בזה יש דין דהשתיקה מקיימת ומש"ה גם בשותק על מנת למיקט או בשותק בשבת השתיקה מקיימת, והיינו דיש ב' דינים בשתיקה א. דיש אומדנא שדעתו לקיים הנדר, ב' דגם באופן שאין אומדנא מ"מ יש דין דהשתיקה מקיימת, וילפי' להק' תרי דיני מתרי קראי וכמבואר בדע"ט שם דקראי יתירי כתיבי וחד קרא קאי על שותק על מנת לקיים וחד קרא קאי על שותק ע"מ למיקט, אולם בדברי הר"ן בדס"ח מבואר דבשאין גילוי דעת שרוצה לקיים ליכא דין קיום בשותק, וזה תמוה טובא מדין שותק על מנת למיקט ושותק בשבת רצע"ג.

לאחר כמה ימים אצל צו ציוס יכול להפר, נושי הרמז"ן
 צזה היא מחדשה דלא כשאר ראשונים, וצואור שיטתו
 הוא דלצ"ש דמיגז גיז חין נריך לחזור ולהפר חלק עצמו
 כי אם חלקו של בעל ולצ"ה נריך לחזור ולהפר גם חלק
 עצמו וכומו שכי הרמז"ן להדיא בלשונו בדברי צ"ש "אינו
 נריך לחזור ולהפר אלא חלקו של בעל", וצשי צ"ה לענין
 צו ציוס דיכול להפר לשי הרמז"ן כי וזיל "שחזור ומיפר
 הכל כאחד", והסביר צזה הוא דלצ"ש דמיגז גיז ולא
 נקלש חלקו של ארום יכול הארום להוריש חלקו להאב
 וכיון שהאב יורש חלקו של ארום נמלא שהפרת האב
 יכולה להעטרף להפרת חלקו של ארום ומש"ה לא בעלה
 כלל הפרת האב ואין נריך להפר כי אם חלקו של ארום,
 וכיון דנריך להפר רק חלקו של ארום יכול להפר חלק זה
 אף צמת הארום לאחר כמה ימים דעל חלקו של ארום
 לא חל עדיין דין יום שמשו, אצל לצ"ה דמיקלש קליש חין
 האב יכול לירש את חלקו של הבעל לפי שנקלש חלקו של
 ארום ואין צו כח להורישו לאב וכן כתב צשי"ח סי' רל"ד
 סקל"א בסברת הרמז"ן צשי"ח ב"ה, וכיון דאין יכול לירש
 חלקו של ארום חו לא חזיא לאיצטרופי חלק הארום צהדי
 הפרת אב ובעלה גם הפרת האב, וצתה דהפרתו בעלה
 שוב יכול לירש גם את חלקו של הארום דאחר שחבטלה
 הפרת האב שוב אין חלקו של הארום קלוש ויכול לירש
 אותו, ומיהו נריך להפר גם חלק עצמו וגם חלק הבעל,
 ומעתה חלוק אי מת הארום ציוס שמשו של האב לבין
 מת אחר יום שמשו, דצמת ציוס שמשו של אב יכול האב
 לחזור ולהפר בין את חלק עצמו ובין את חלק הארום,
 משא"כ צמת לאחר יום שמשו של אב, נהי דהאב יכול
 להפר את חלק הארום דעל חלק הארום עדיין לא היי יום
 שמשו, מ"מ כיון דנריך לחזור ולהפר גם חלק עצמו ועל
 חלק עצמו כבר עבר היום שמשו מש"ה אין יכול להפר.

ומבואר בדברי הרמז"ן דאף דהאב הפר ציוס שמשו
 ורק לאחר כמה ימים צמיתת הארום בעלה
 הפרתו נמי אין האב יכול להפר משום דלא הוי ציוס
 שמשו, והנה צכה"ג הרי ליכא "שתיקה המקיימת" דהרי
 האב לא שתק אלא הפר כשמשע ורק אח"כ בעלה
 הפרתו, ואפ"ה כי הרמז"ן דאין יכול להפר משום דלא
 הוי ציוס שמשו, ומוכח מזה דס"ל להרמז"ן דדין יום
 שמשו אינו רק משום שתיקה המקיימת אלא דיש דין דכל
 זכות ההפרה שלו היא רק בזמן דיוס שמשו.

והנה צרמז"ן לעי" שם מצואר דס"ל כשי הר"ן דס"ח
 א דצמת הארום כשמשע ושחק יש דין נחרוקה
 רק כשמת צו ציוס אצל צשמע הארום והפר ואח"כ מת
 אז יש דין נחרוקה אפי' לאחר כמה ימים, והנה הר"ן
 שם ציאר צעמא דמילתא דזה משום דכל דין יום שמשו
 הוא רק משום דכשמשע ושחק גלי דעתה דניחא לי
 צנדה, אצל צשמע והפר דמאי הוה לי למיעבד אז אין

להפר כשישמע מהגדר אפי' לאחר כמה ימים מדין
 נחרוקה, ומוכח מזה דאין כאן דין שתיקה המקיימת
 מצמת הארום על זמן דלמחר דאי היי לזה דין שתיקה
 המקיימת היי נריך להיות דגם האב אין יכול להפר חלקו
 של הארום, ודלמחר שתיקה המקיימת הא ליכא דין
 נחרוקה לאצן, וצמת דלא יתכן לומר כלל מסביר
 דשתיקה הארום עד שגירשה יש לה דין שתיקה
 המקיימת על סוף יום שמשו, משום דהרי מיד כשגירשה
 הארום צו ציוס נחרוקה רשות לאב והגדר הוי צרשות
 האב, ולא יתכן לומר דנדר הנמלא צרשות האב ויכול
 עכשיו להפר יהי לשתיקה הארום דמקודם דין שתיקה
 המקיימת, וצודאי דצשי"ח גם לשתיקה האב דעכשיו כדי
 לאשווי דין שתיקה המקיימת, וכיון דהאב עדיין לא שמשע
 מהגדר חין כאן שתיקה המקיימת, ומעתה ל"ע דכיון
 דאין על נדר זה דין שתיקה המקיימת אמאי לא יוכל
 הארום השני להפר גם למחר, ומוכרח מזה דגם בלא דין
 שתיקה המקיימת נמי יש דין יום שמשו והיינו דכל זכות
 הארום מוגבלת רק ליום השמיטה בלבד, ומיד כשמשע
 הארום הראשון כבר חל דין דכל זכות הארום הוא רק
 ליום זה בלבד, ולכן גם הארום השני אין יכול להפר רק
 צו ציוס, ונמוך דאב יכול להפר אף למחר ואינו מוגבל
 ציוס שמשו דהארום כבר ציאר צזה צא"ש וצרש"ש
 דארום שני כרעי דארום ראשון הוא וכמצואר בלשון
 הראשונים ואין לו רק את דיני הראשון בלבד, וכיון
 דהארום הראשון היי כחו מוגבל רק ליום זה בלבד היי
 זכות הארום השני מוגבלת ליום זה בלבד, משא"כ האב
 ל"ה כרעי דראשון ומש"ה אין זכותו מוגבלת ליום
 השמיטה דהארום כי אם ליום שמשו דעצמו ואכמ"ל צזה,
 אכן פשוט דחילוק זה שייך רק לענין דין הגבלת הזמן
 דיוס שמשו, אצל אם היי דין דלשתיקה הארום הראשון
 יש דין שתיקה המקיימת וחל צנדר דין קיוס לענין זה אין
 חילוק כלל בין הארום שני להאב, ומוכח דדין יום שמשו
 הוי גם דין הגבלת זמן דיוס שמשו, וצגירשה יש רק לדין
 זה דהגבלת הזמן.

ונראה להוכיח גם מהרמז"ן דיש ציוס שמשו צי דינים,
 א. דין הגבלת זמן ההפרה רק ליום שמשו, ב.

דין שתיקה המקיימת, דהרמז"ן צהלכותיו לדף ס"ט א'
 כי וז"ל שמשע אציה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע
 עד שמת חזור האב ומיפר חלקו של בעל אמר רבי נתן
 הן הן דברי צית שמאי וצית הלל אומרים אין יכול להפר,
 צמאי קא מיפלגי צ"ש סברי מיגז גיז בעל פלגא ואב
 פלגא הלכך אינו נריך להפר אלא חלקו של בעל ומיפר
 ציוס מיתה אע"פ שהוא כמה ימים אחר שמועה, וצ"ה
 סברי מיקלש קליש ומש"ה אינו יכול להפר חלק הבעל
 אח"כ מת צו ציוס שחזור ומיפר הכל כאחד עכ"ל, והיינו
 דהרמז"ן חידש דהא דאין האב יכול להפר לצ"ה הוא רק

חיציעא לקמן דע"ב [ע"ב] אי יכול להפר בלא שמיעה. ולהדד דאינו יכול להפר, הא ודאי דנתחשרש ולא שמע מקודם אינו יכול להפר, ויקשה ל"ד הזה של האיצייעא דאמאי לא מני בצרייתא דלעיל הנ"ל דנתחשרש ומת דלא נתרוקנה הרשות לאב. ומוכח לכאורה דלא אמרינן דלא נתרוקן לאב רק היכא דקיים, ולא היכא דלא הי' יכול להפר⁷.

ע"כ נראה דנ"ל דתרי עניינים יש בשתיקה. דשומק ע"מ למיקטו הו' הטעם משום דינא דהפרה, דגזירת הכתוב דדוקא ציוס שמעו, ומשו"ה לא מהני שאלה בשתיקה. אך בשומק ע"מ לקיים (היינו שיתקיים לאחר יוס שמעו, כמש"כ הר"ן דע"ט ע"א [ד"ה כשהוא אומר כו'] או גם בשומק סתם, הו' גם מדין קיוס משום הוכחה דניחא לי' בקיוס. ונאמר דהך דשומק ומת ציוס שלאחריו דלא נתרוקנה הרשות לאב לא מיירי בשומק ע"מ למיקטו, והו' בגדר קיוס, ומשו"ה לא נתרוקנה הרשות לאב כמו בקיים. (וע' לקמן דע"ח ע"ב דבעי הש"ס למימר דהך דשומק ומת ציוס שלאחריו לא נתרוקנה מיירי בשומק ע"מ למיקטו, ונ"ל דלדברי הר"ן לעיל דס"ח הנ"ל דאחי עלה מטעם דקיוס, הוא למאי דדחי לקמן דלא מיירי בע"מ למיקטו⁸).

(ולפי"ז לכאורה אם שאל הצעל על השתיקה קודם שמת, כיון דמדין קיוס מהני שאלה ונשאר רק בגדר דשומק ע"מ למיקטו, ונימא צי' נתרוקן לאב. אך י"ל דלא מהני שאלה כלל על שתיקה דיוס שמעו, דכיון דלא מהני לגמרי לשיוכל להפר שוב לא מהני גם להסיר הקיוס, ונ"ע בזה).

וכן א"ש בזה דברי הר"ן דע"א ע"ב ודע"ט ע"א שהקשיתי לעיל, דקאי התם הר"ן על שומק דלא ע"מ למיקטו.

אלא שיש להקשות ע"ז, חדא דמנלן דשומק ע"מ לקיים או סתם הו' כמו שקיימו משום הוכחה דניחא לי' בקיוס, הא י"ל דהטעם דאינו יכול להפר הו' גם צי' כמו בשומק ע"מ למיקטו, רק משום הגזירת הכתוב דהפרה נריך שיהי' ציוס שמעו. ותו דאיזה נ"מ יש

ודלמא ונ"ל, א"נ נימא דכיון דאיכא ארוס ולא מני מפר אב מני לא מני מפר דצמקוס ארוס אב לא מפר לחודי'. ואפילו לתירוץ הא' של הר"ן שם, וכ"כ הר"ן שם ע"ב ד"ה ומיגו גי"ז צ"ס התוס', לנ"ש דאב מפר לחודי' י"ל דרק בצרוס אחרון הוא דאמרינן דלענין נדרים שנראו לראשון הו' כמאן דלייתי' כלל, אבל לא דכלל ארוס שאינו יכול להפר נימא דהו' כמאן דליחא. וע' צר"ן לקמן דע"ה ע"א [ד"ה כשם] שלמד מהך דארוס אחרון לפ"ד התוס' הנ"ל דאב צמקוס יבס, למ"ד דהיבס אינו יכול להפר, יכול להפר לחודי'. אמנם כתב זה רק לענין שנדרה קודם שנוקקה ליבוס, אבל צמה שנדרה ברשות היבס מסיק שם בספק. ובהך דאשת חרש י"ל דודאי לא מני האב להפר ולא דמי להתם, דהתם הרי מה שאינו יכול להפר הוא משום דאין לו זכות כמו ארוס להפרת נדרים, (וכן בצרוס אחרון, אי צמה שנראו לראשון לא זכי). לכן י"ל דגם לענין שנדרה ברשות היבס הו' כמו דליחא לארוס כלל דמפר אב לחודי', משא"כ בחרש (המדבר ואינו שומע) דלא גרע כח האירוסין שלו משאר ארוס, אלא דאינו יכול להפר מטעם אחר, משום דלאו צר שמיעה הוא, י"ל דודאי לא אמרינן משום הא דאינו יכול להפר דהו' כמאן דליחא לארוס דליפר אב לחוד. אך זה לא קשה דליחא צמקוס חרש דכשמת לא נתרוקנה רשות לאב, די"ל דלא קתני התם רק היכא דצחי הארוס איכא הדין דאב וארוס מפירין בשותפות, אלא דמשום קיוס או שתיקה דיוס שמעו הפר. משא"כ בחרש, דאינו מיפר כלל, לא מיירי מזה התם. אבל דנתחשרש אחרי שנדרה הא הו"מ למיתני. (דנראה לכאורה דגם צהי' צר שמיעה צשעה שנדרה, אפ"ה כיון שנתחשרש קודם שמעו שוב אינו יכול להפר משום דהשתחא לאו צר שמיעה הוא. ומ"מ יש לעיין בזה, דאולי סגי צמה שהי' צר שמיעה צשעת הנדר ושעה קלה אח"כ שהי' שהות שישמע. וגם אי נימא דצכה"ג שנתחשרש אח"כ יכול להפר משום דקודם הי' אפשר שישמע, הא זהו רק אי לא צעינן שמיעה ולא ממעטינן רק חרש משום דאינו ראוי לשמיעה, וי"ל דסגי צמה שהי' ראוי מקודם לשמוע. אבל הרי זהו

ח"ב סימן י"ד אות ט', שחולק על סברת האפיקי ים, וצייין לעיין בס' עצי לבונה סי' רל"ד סכ"ד, עיי"ש. וע' בס' זכרון ע"ש הגר"ח שמואלביץ, עמוד תנו, שהגר"ש שקופ כתב כרבינו.

ה. ע' בכל זה באור שמח פי"ב מנדרים הי"ז.

ו. ע' בס' אפיקי ים סימן י"ז שדבריו בכל הסוגיא קרובים לדברי רבינו, אלא דלא נחית לחלק בין שתיקה ע"מ למיקט לשתיקה סתם. וע' בדבר אברהם (לבנו של רבינו)

ע"מ לקיים וזהו דלא כדאיתא בצרייתא דלהלן הנ"ל, ול"ע בזה).

אך ל"ע דהא לא מוכח מיניי רק בשותק ע"מ לקיים (היינו שיתקיים כשיעצור יום שמיעה כמש"כ הר"ן שם) ולא בשותק סתם, ודברי הר"ן דדס"ח ודע"ט הנ"ל משמע דלא קאי בשותק ע"מ לקיים רק בשותק סתם מדכתב דכיון שלא הפר גלי אדעתי דניחא לי בקיומו. ואי בחשב צהדיא בשתיקתו ע"מ לקיים לא הי' נריך הר"ן לכחוב זה. (וכן דברי הר"ן דדע"א ע"ב הנ"ל מוכח דלא קאי על שותק ע"מ לקיים מדלמד מיניי לגירושין. ואולי י"ל דלמאי דפריך ולוקים הא בשותק ע"מ לקיים הא בשותק סתם, ומשני קראי יתירי כתיבי, מוקי קרא דכי החריש לה בשותק סתם, דעדיף טפי לאוקמי בזה מצותק ע"מ לקיים משום דבחדש בשתיקתו ע"מ לקיים יקשה דלמה הולרך הכחוב לכחוב נתינת טעם להא דאמרינן דהי' דעמו של הנודר להקים מדהחריש לה, כיון דחדש צהדיא ע"מ לקיים. והא דבצרייתא קתני דבשותק ע"מ לקיים הכחוב (דכי החריש לה) מדבר, אולי לגבי שותק ע"מ למיקט קרי לשותק סתם שותק ע"מ לקיים, דמשום דאמרינן צי' ההוכחה מדשתק דניחא לי בקיומו הוא כמו שחדש ע"מ לקיים. (ואם נמצא ישוב דהולרך הכחוב לכחוב נתינת טעם להא דאמרינן דהי' דעמו להקים מדהחריש לה על שותק ע"מ לקיים, לא על שותק סתם, אולי יתיישב בזה גם דברי הר"ן צהני דוכתי הנ"ל על שותק ע"מ לקיים, ול"ע בזה).

ועפ"י הנ"ל יש להעיר צהא דאיתא ציו"ד סימן רל"ד סעיף כ"ג צהג"ה דיי"א דאחר הקמת הבעל לא מהני שתשאל לחכם על נדרה ואחרי שתיקה דיום שמעו לכו"ע מהני שאלה על נדרה, דזהו רק בשותק ע"מ למיקט דלא הוא מדין קיום כנ"ל. אבל בשותק דהוי הוכחה דניחא לי בקיומו והוי צי' גם דין קיום, נראה לכאורה דאין לחלק צינו וצין שאר קיום, ולא מהני גם בזה שאלה על נדרה להי"א דלא מהני אחר קיום^ט. (וצמה שכתבתי לעיל דאיכא שתיקה דהוי גם מדין קיום, לכאורה מצואר כן מצרייתא דלקמן דע"ח ע"ב דחשיב חומר צהקם מצהפר שהשתיקה מקיימת כו'

צמה דאמרינן דבשותק שלא ע"מ למיקט הוי גם כקיום. ועפ"י הנ"ל דהך דלא נתרוקנה רשות לאב בשותק ציום שמעו הוא רק אי השתיקה הוי הוכחה דקיימו א"ש הנ"מ לדינא לענין זה. והא דמנלן דאיכא עוד טעמא דקיום, נראה לצאר דצמה שכתבתי צראשית דצרי דמה שהעיר צהגהות הרש"ש מהא דכתיב צקרא הקים אותם כי החריש לה ציום שמעו, הרי דקרי לי' קרא הקמה, וכתבתי די"ל דלא כתיב הקים רק משום דהדין דהיקם צזה דאינו יכול להפר, ולא משום דדעת הנודר^ז להקים בשתיקתו. המצוננתי דזה לא יתכן רק צשאר קראי דכתיב הקים על שתיקה, משא"כ צהך קרא דכתיב הקים אותם כי החריש כו', מדנתנו הכחוב לנתינת טעם הא מוכח דהפירוש דהבעל הי' דעמו להקים מדהחריש. (דאע"ג ד"כי" משמש צד' לשונות, ליכא למימר ד"כי" דהכא לשון "אי" הוא — אם החריש — דודאי ממשמעות הכחוב כאן כסדר משמע צבלשון דהא הוא). אולם הא לקמן דע"ט ע"א ד"כי החריש לה" קאי על שתיקה דלא ע"מ למיקט. וצוה הא שפיר הוי דעת הנודר לקיום. וצקרא דאם החרש יתריש כו' והקים, דמוקמינן לי' שם בשותק ע"מ למיקט, הא שפיר י"ל דלא כתיב לשון הקים רק משום דהדין דאינו יכול להפר ולא משום דדעת הנודר לקיום.

וצוה מדוקדק מאד מה דאיתא לקמן דע"ט שם, ואם החרש יתריש כו' בשותק ע"מ למיקט הכחוב מדבר אהא אומר בשותק ע"מ למיקט או אינו אלא בשותק ע"מ לקיים כשהוא אומר כי החריש לה הרי בשותק ע"מ לקיים הכחוב מדבר הא מה אני מקיים אם החרש יתריש כו' בשותק ע"מ למיקט. ולכאורה הא כי החרש יתריש כתיב קודם כי החריש לה. והנ"ל לאוקמי הכחוב צתחילה להיותר פשוט, דהיינו לשותק ע"מ לקיים, והכחוב אח"כ לשותק ע"מ למיקט. ולפי הנ"ל א"ש היטב, דקרא דכי החריש לה מוכרח דקאי היכא דצהשתיקה דעת הנודר לקיום כנ"ל. ולכן לא מצי מוקי לי' בשותק ע"מ למיקט. ולפי"ז הא דבשותק ע"מ לקיים הוי גם מדין קיום, מצואר הוא מקרא דכי החריש לה. (אך צספרי פיסקא^ח כ"ו וכ"ט איתא דקרא דוהחריש לה (הכחוב צפסקו י"ב) מיירי בשותק

ט. ע' בקהילות יעקב סימן לג.

ז. לאו דוקא, אלא ר"ל הבעל או האב, וכן להלן.
ח. לפי הפיסקות שבמלבי"ם.

ואולם הר"ן ז"ל צדף ע"ט צד"ה הפר
 צלצו כו' כתב דהא דקיים צלצו
 קיים ולמד מדין שתיקה דמהני דטעמא
 דשתיקה הוא משום דכיון דעבר יום שמיטה
 ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רולא בקיומו
 של נדר אלמא דכל שצלצו לקיימו סגי ולכן
 אם קיים צלצו צפירוש הוי הקמה מיד ע"ש
 בהר"ן ז"ל ומצואר צדדי' דלא כמש"כ אלא
 ענין שתיקה הוא שמדעתו ורלונו הנדר
 מתקיים, ונראה דודאי אמת הוא שטעם
 הדבר דשתיקה מהני יסודו הוא לפי שזה
 הוכחה שהוא רולא בקיומו אכן צתר שאמרה
 תורה דשתיקה מהני לא קצעה תורה גבולין
 אלא אמרה סתמא דצשתיקתו מתקיים הנדר
 שמלות ודיני התורה נקצעו ע"פ הרוצ
 וכמש"כ הי"ש ז"ל צצ"ק ספ"ק סימן מ"ז
 צהא דארי ושאר חיות העורפות כשאכלו
 צר"ה כדרך פטורין כדין שן ורגל צרה"ר
 אשר תמוה הלא טעמא דשן ורגל הוא לפי
 שיש להם רשות להלך כדרך ואין הצעלים
 לריכין לילך עמהם תמיד לשומרן מאכילה
 ודריסה כצדרכן וגצי ארי וכיו"צ הא צודאי
 אסור להניחם ללכת צרה"ר צלא שמירה
 מעולה. וז"ל דמאחר שאותם חיות עורפות
 אינם מלויים במקום מושב צנ"ח ושן ורגל
 המלויים הוא רק מצהמות שיש רשות להניחן
 ללכת צרה"ר פטרה תורה כל שן ורגל
 שמשפטי התורה נתנו ע"פ המלוי והרגיל
 ע"ש ציש"ש וכה"ג אשכתן צכמ"ד ואכמ"ל.
 והנה צענין השתיקה אע"פ שאמת הוא
 כמ"ש הר"ן ז"ל דטעמא דקרא שנתנה דין
 השתיקה הוא לפי שהשתיקה היא הוכחה
 על השותק שהוא מקיים את הנדר מ"מ
 מאחר שכן הוא צאופן הרגיל קצעה תורה
 דרך חוק שהשתיקה מקיימת צלא חילוקים,
 ואפי' היכא שעל ידי השתיקה חסר קיומו של
 השותק נמי השתיקה מקיימת וכדמוכה מהא
 דאפי' צע"מ למיקט הוי שתיקה וכן
 אפי' אנוס ומוטעה הוי שתיקתו שתיקה
 וכנ"ל.

ונראה ראי' לזה ממש"כ הר"ן ז"ל דע"א
 סע"צ צהא דגירשה ואהדרה ציומי
 דהא דנקט ציומי לפי שלמחר צבר א"ח
 להפר שהרי עבר יום שמתו וא"כ אפי' אה"ל
 דגירושין לאו כהקמה דמי נמי צבר אינו
 יכול להפר מטעם שתיקה ומוכה דעת הר"ן
 ז"ל דאע"פ דצסוף היום גרושה היא ולא
 הי' יכול להפר מ"מ נחשב יום שמתו (ודלא
 כהטור שפוסק דצהקים ונשאל על הקמתו
 למחר שיכול להפר ציום שנשאל על הקמתו
 והר"ן ז"ל לשיטתו דכתב לעיל דצס"ט ד"ה
 צעי רצה דלמחר ודאי אינו יכול להפר
 אע"פ שנשאל על הקמתו דמ"מ עבר יום
 שמתו) וז"ע לכאוי דלפמש"כ הר"ן ז"ל
 צדע"ט דיסוד שתיקה המקיימת הוא מפני
 שזהו הוכחה על קיומו של האצ והצעל
 וההוכחה אינה אלא צסוף היום ע"ש וא"כ
 כשגירשה צאמצע היום למה יהא זה נקרא
 יום שמתו הלא ההוכחה דקיומו של האצ
 הוא רק צסוף היום וכאן ליכא הוכחה
 צסוף היום שהרי צבר א"ח לו להפר
 משגירשה אע"כ כנ"ל דאע"פ שמצאר הר"ן
 ז"ל שיסוד הדין דשתיקה מהני הוא מפני
 ההוכחה על קיומו של הצעל והאצ מ"מ צבר
 גצה"כ הוא שיום זה כשעבר צשתיקה מקיים
 את הנדר גם היכא דליכא צו הוכחה
 שצעל והאצ מקיימים את הנדר וכנ"ל.

והנה זה רצות צשנים שכתצתי מענין זה
 ונדפס לעיל סימן ל"ט והנלענ"ד כעת
 צענינים אלו כתצתי כאן, ואור ישראל יזילנו
 משגיאות וינחני צדרך אמת.

ושוב ראיתי לענין עיקר החקירה אם ענין
 הקמה הוא שעושה חיזוק וקיום
 צהנדר [שמחמת זה שוב אינו צהפרה]
 או שאינו פועל רק אצידת כח הפרה דלכאוי
 זה מוכח מר"פ נערה המאורסה דאמרין
 ואימא אצ ליצעי ארום וארום לחודי מיפר
 וכ"ת אצ דכתב רחמנא למ"ל מיצעי לי דאם
 הקים הקים [עי' צגמי דמשני דמקראי מוכח

ולדקה אם יש יד ונחפוס שמסתמח לשם פאה ולדקה מסוין בלבו או אין יד וממילא אין הוכחה כלל שמסוין לפאה ולדקה, אבל אה"כ אם יאמר שחשב בלבו לפאה מהני להרשב"א כדיבור משום דכאין סותרין הו דברים ובלדקה לכו"ע דכברי לדקה כהקדש ומהני בלב. וה"ל איבעיא לן בקדושין באומר ואת דאס תפסינן לדיבורו שהו לשם קדושין נמלא שבדיבורו הוא מספר שמסוין בנתינת הכסף לשם קדושין ובכ"ז מהני בקדושין ואינו כדברים שבלב, שאם יאמר בפני עדים ראוי שאתן מיד כסף לאשה או ואכזרין לשם קדושין ונתן לה אח"כ בשתיקה בודאי מהני דלא גרע מעדיקין באותו ענין. והו רק אם יש יד לקדושין לתפוס לדיבורו שהוא אומר בו סיכוין בלבו לשם קדושין אבל אם אין יד לא הובטח בדיבורו מעולם מחשבה זו דאפשר מאי ואת דקאמר ואת חז"י. ואי דתיקשי לפ"ז מאי פריך הרשב"א מלד דברים שבלב והרי שאני הכא דכיון דתפסינן שבדיבורו מספר מחשבתו דמי כאומדנא דמוכח דהו דברים בכ"מ, י"ל דאומדנא דמוכח לא מהני אלא כשאתמירין רואין את ההוכחה וכל שמחשבתו גלוי ומוכחת לאתמירין הו"ל כדיבור, אבל במגלה דעת ביטו לבין עמנו לא מהני אפילו בנוגה שאם היו אתמירין רואין היו מבינים את מחשבתו ע"פ אומדנא דמי' עכ"פ מיהא אין מחשבתו גלוי, ורק דיבור מהני גם ביטו לבין עמנו, והתא אפוא קושיית הרשב"א מזה דגם בכ"ז מהני ידות וחו הו דברים שבלב גרידא. והו שייך רק בגדרים ואיקר דאפשר ביטו לבין עמנו, אבל בקדושין שהם חמיד בפני עדים נמלא שאם מגלה דעת שמסוין בלבו לשם קדושין לא הו"ל מחשבתו כדברים שבלב גרידא אלא כאומדנא דמוכח וכעסוקין באותו ענין. ומעתה סרה השגת כח"ר, דאם יש יד לקדושין ותפסינן בדיבורו כאומר שמסוין לקדושין לא נשאר כלל כדברים שבלב כמו שנתבאר, ויש לי בזה עוד הרהורי דברים לחלק ולא ברירין לי לע"ע. כ"ז אתמירי להתגלותי מהשנתו אף כי הדברים דמוקים בחלקם ומקום הנחתו למילי מעלייתא מהן:

ו) עוד אפשר לתרץ קושייתנו הג"ל מדקה, ע"פ מ"ש בס' ושב הכהן (ס' י"ח) דכ"מ גם בקדשים בין דיבור לגמר לב דדיבורו אינו יכול לחזור בו חכ"ד משום דאתמירי' לגבוה כמסירתו להדיע אבל בגמר לב לא הו עדיין כמסירה להדיע והו דיבור ואי לחזור חכ"ד משא"כ אילו באנו עלה רק מלד מחשבת לבו שהי' יכול לחזור. אמנם זהו רק למאן דסבר לדקה הו כהקדש ואתמירין בה אמירה לגבוה כמסירה להדיע, אבל להרשב"א דס"ל לדקה כהדיע ולא אתמירין בה אתמירי' לגבוה כו' כמו שהביא הב"י י"ד (ס' רכ"ח) משמו לא שייך לומר כן. אך לשיטת הרשב"א דלדקה כהדיע י"ל דלדק"מ, דאף דודאי בדיבור מתחייב בלדקה כדרשין בפ"ק או לדקה ובמ"ש הרשב"א בחי' לביק' (דף ל"ו ע"ג), [ולא ארע מ"ש הב"י משמו דגם בדיבור יכול לחזור בו שהוא סותר למ"ש בחי' כהר"ק, ואולי כוונתו שאינו קונה כמסירה כהקדש ויכול לשנותה או לזו"ת ול"ע], מ"מ לא מהני דברים שבלב אפילו לשיטתו דכל שאין סותרין הו כדיבור בכ"מ משום שהו כעין גדר וכתוב בה מולא שפתיך ולכן בעינן בה ביטוי שפתיים דוקא כבגדרים וכמ"ל, ונדוב לב לא שייך בה דלשיטתו אינה כהקדש אלא כהדיע, וכן י"ל גם בפאה דרשין מעמך וכו' ודוק:

ובן יש לתרץ ע"פ מה שכתב לי ידי"ג הרה"ג וכו' מוהר"ר אברהם לופטצ'ר כ"י חתנא דבי נשיאה הגאון הגדול מהורמ"ש שליט"א אבדיק דויינסק שראה בכ"י מוהר"י קורקוס ז"ל דאף ההקדש אית' במחשבה כדילפינן מכל גריב לב מ"מ כל תאחר ליכא אלא על מה שהו"ל בפיו דכתיב כאשר נדרת בפ"ק, ומש"ה איבעיא לן אם יש יד לדקה כי היכי דליהו כדיבור ויעבור בלב תאחר. אבל שני התירושים רחוקים הם, דלפ"ז ביטוי תהא זדקה אלא דכ"מ רק לענין חזרה וכל תאחר ולא כן היא דעת הראשונים ז"ל וגם פשטות הסוגיא אינה מורה כן. ומדברי הרא"ם שהבאנו משמע קלת דלא כמוהר"י קורקוס ויש לדמוק ואכמ"ל:

ז) ואיירי דאיירין בדברי הרשב"א קידושין אודיע לכת"ר שתמיהין לי דבריו טובא, שהקשה דילק מונחב שכתרומה דדברים שבלב הו דברים ועל יסוד זה בנה שיטתו דכאין סותרין דיבורו באמת הו דברים בכ"מ, והרי אתמירין להדיא בסוגיא דשבועות (דף כ"ז ע"ג) דתרומה וקדשים הו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן ועוד דחולין מקדשים לא גמירין, והרשב"א ז"ל גופי' בחי' שם פירש כהחוס' דתרומה דקאמירין התם היינו תרומת דגן מונחב דלא כפירש"י דמתרומת המסכן אתמירין, ולע"ג. אח"ז הראונו שכבר עמד בזה בס' שער המשפט סי' ל"ח יע"ש. ואולי יש לתרץ קלת דהא דדברים שבלב לא הו דברים לאו מקרא ילפינן לה אלא מסבירא בעלמא אתמירין לה דמחשבת הלב אינה כלום, והלכך כיון דאשכחן בשום מקום דאחשבה רחמנא למחשבה שההא מופלת ומילתא היא ממילא אין לומר עוד מלד הסברא שאינה כלום, ונמלא דאין זה בתורת ילפותא מתרומה אלא גילוי מילתא בעלמא היא ולא שייך לומר ע"ז שכה"ב כאחד אין מלמדן ולא חולין מקדשים לא גמירין. והא דמשיי הש"ס הכי לענין נדרים דלא ילק מייניהו שישיל בהן גמר לב, הוא משום דבגדרים הו בעינן ביטוי פה דוקא דכתבי' קרא לבטא בשפתיים אלא דבעינן למיגמר מתרומה דלא ליבטו ביטוי פה ולמיפקע קרא דנדרים ממשמעויהו א"כ ילפותא גמורה היא וע"ז שפיר קאמירין דלא ילפינן מתרומה וקדשים, משא"כ לענין סברא דדברים שבלב דלאו בתורת ילפותא היא, ודמוק הוא:

ח) ורענין מה שכתבתי בספרי שם דבגדרים לא מהני גם אומדנא דמוכח שהנרע"א ז"ל בגליון הש"ס לא ס"ל הכי, הנה בתשובתי (ס' כ"ט) תפס ג"כ הכי לענין שבועה ככתב שמלד לומר דכתב הו כדיבור בכ"מ אלא דשבועה לא מהני משום דבעינן ביטוי שפתיים דוקא וכתב אף דהו דיבור מ"מ אינו דיבור ע"י ביטוי שפתיים, וכבר הזכרתי בהשמועת סקן נראה לש"י הרשב"א דדברים שבלב שאין סותרין הו דברים ומ"מ לא מהני בשבועה [יעו"ב בחי' הרשב"א לשבועות כ"ו] משום דבעינן ביטוי שפתיים ה"כ לא מהני באומדנא, דמה יתן ומה יסיף לנו מה שמוכח הרי גם בל"ז נמי הו דברים ומ"מ לא מהני וא"כ ה"ה באומדנא. ובה מיושב מה שלמד הרשב"א דדברים שאין סותרין הו דברים מתרומה ואמאי לא ילק להישוך מגדרים דדברים שבלב לא מהני ובעינן דיבור דוקא, ולהג"ל אי"ש דשאי נדרים דגלי בהו קרא ביטוי דוקא וגם אומדנא דמוכח לא מהני אע"ג דהו ודאי הו דברים בכ"מ משום דבגדרים בעינן דיבור ע"י שפתיים דוקא ואין ללמוד מזה. אולם לפשט"ל דמונחב לאו ילפותא קאמר הרשב"א בל"ז נמי אי"ש:

ט) ובמה שכ' כח"ר על הר"ן נדרים ע"ג דאיירין ב"י שאינו מבין את ראייתו שתיקה דיום שמעו דטעמא הוא דכיון דעבר יום שמיטה ולא הפך גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של נדר, והרי מסקנת הש"ס שם דגם בשתיק ע"מ למיקט אינו יכול להפך וע"כ ל"ל דאין שתיקה נחשבת להסכמה אלא שיותר לא זכתה תורה לבעל להפך נדרי אשנו אלא למשך יום אחד ואם עבר היום ולא השתמש בזכותו יהי' מואזיה עעם שיהי' אבד את זכותו, וא"כ אין שום מקום לראייתו של הר"ן לענין הקמה בלב. הנה ראייתו שכבר עמד בזה שארי ידי"ג הרה"ג מהר"ם ראבינאוויץ כ"י מלעבשוויטש כספרו אפיקי ים סי' י"ז וכן הרבה להקשות עוד על דברי הר"ן מטעם זה. אבל לענ"ד כל דבריו אינם ולק"מ, דודאי י"ל כהר"ן דעיקר הטעם דיום שמעו הוא משום דגלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של נדר וזהו עעם התורה שנתנה לו יום אחד, אבל לבתר דכתיב קרא דיום שמעו בודאי נזה"כ הוא דרק יום א' יש לו ואפילו עומד וזווח שלא יהי' ברשותו לקיים את הנדר לא מהני דכבר עבר היום, ומש"ה גם בשתיק ע"מ למיקט אינו יכול להפך עוד, ודמיה לאה דאמר ר' פנחס כל הגודרת ע"ד בעלה היא נודרת ומש"ה יכול הבעל להפך דהו טעם התורה כמ"ש הר"ן נדרים (דף ע"ג ע"ג), ומ"מ זהו רק טעם התורה דלפיכך נתנה רשות ההפכה לבעל אבל לבתר דכתיב כבר דין הפרה בודאי דיכול להפך אפילו בשומדת וזווחת שלא דררה

חדושים

ומינה דכל שקיים בלבו קיים לאלתר. וכדבריו משמע גם מהאמור בקרא (במדבר ל') "הקים אתם כי החריש לה ביום שמעו" אחרי דכתיב כבר: "ואם החרש יחריש לה אשה מיום אל יום והקים את כל גדריה" (עיין בחודש הבא).

הנה איתא שם "גדרה עם חשכה (גדרה בשבת סמוך לחשכה) מפר לה עד שלא חשכה (מפר לה גדרה בשבת אפילו שלא לצורך בשבת) שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר". ולכאורה לשיטת הר"ג שסובר דהא דאם החריש לה ביום שמעו אינו יכול להפר עוד, היינו לא משום שהתורה נתנה זמן להפרתו אלא יום אחד, אלא כיון שהחריש לה ביום שמעו, גלי דעתיה שהוא רוצה בקיומו של גדר, אם כן הכא גבי גדרה בשבת, אי הוה אמרי רבנן שאין מפירים גדרים בשבת שאינם לצורך שבת, אין בשתיקתו ביום השבת משום הקמה. דהא מאי דשתיק בשבת לאו משום קיום הוא, אלא משום שלא היה רשאי להפר? אמנם הר"ג לא שביק גם שם את שיטתו וכתב (בד"ה ואמאי ליהוי כשותק על מנת למיקט) "אלא ודאי משמע דכל שתיקה מקיימת".

ויש לומר אמנם כן שיסוד הדין דאם החריש לה ביום שמעו אינו יכול להפר, היינו משום שיש בשתיקתו כל יום שמעו, גלוי דעת שהוא רוצה בקיומו של הגדר. אבל על יסוד זה חקקה התורה שיום שמעו הוא זמן מוגבל להפרתו, והזמן הזה לא ישונה, ואפילו אם נמנע מלהפר, ואין בשתיקתו גלוי דעת שהוא רוצה בקיומו של הגדר, כיון שעבר יום שמעו אינו יכול להפר. ולהכי אין חילוק ואפילו אם גדרה סמוך לחשכה, והחריש לה רק מקצת מן יום שמעו, נמי אינו יכול להפר.

כיוצא בזה גבי הא דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הגודרת על דעת בעלה היא גודרת, ולהכי יפה כחו של בעל להפר את גדרה. ומסתברא מילתא אף כי שיסוד הדין הא שהבעל מפר גדרו אשתו, הוא משום דכי גדרה על דעת בעלה גדרה, אבל על יסוד זה חקקה תורה דין הפרת הבעל, אפילו אם היא אומרת בשעת גדרה, שהיא גודרת שלא על דעת בעלה, והיא גודרת אפילו אם אינו רוצה בגדרה (ועיין לעיל בפרק ו' הלכה ו' בחדושים ד"ה א"ל ר' אליעזר).

האיש מקיים בלבו. כתב הרב במסכתין (דף ע"ט ע"א) הא דנקטינן קיים בלבו קיים, "ילפינן לה משתיקה דיום שהיא מקיימת, דכיון דעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של גדר, אלמא כל שבלבו לקיימו סגי" (עיין בחידוש הקודם).

ובגליון הש"ס העיר רעק"א ז"ל בלשון כזה: "קשה לי הא קיי"ל דאף דדברים שבלב לא הוו דברים, מ"מ היכא דמוכח וגלוי לכל הוי דברים כההיא דמברחת וכדומה. א"כ מאי ראייה מהחריש ביום שמעו? הלא בשתק כל יום שמעו

נקטינן

שתיקה מבטלת". הלא הא שהשתיקה מקיימת היינו מפני שהיא מעניינא של קיום, והא שאין השתיקה מבטלת היינו משום שאינה כלל מעניינא של ביטול?

לכן נראה דהאי "ואין שתיקה מבטלת" קאי על הא דתני בבביתא במסכתין (דף ע"ז ע"ב) "אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והגדר בטל מאליו" ועל הא דתני בבביתא סתם והגדר בטל מאליו "אמר רבי יוחנן וצריך שיבטל בלבו". וכרבי יוחנן קתני הכא בתוספתא שהשתיקה מקיימת (אם שתק ביום שמעו ולא חשב כלום שתיקתו מקיימת) ואין שתיקה מבטלת, אם אמר לה טלי אכלי טלי ושתי ושתק ולא חשב כלום אין הגדר בטל, דבעינן שיבטל הגדר בלבו בפועל.

הנה הרמב"ם בפירוש המשנה במסכתין (דף ע"ו ע"ב): "וזה שהוא צריך שיוציא בשפתיו בהפרה, זה אינו סותר מה שאמר מבטל בלבו, ואינו צריך להוציא בשפתיו, לפי שהביטול קשה לבטל מן ההפרה, לפי שענין ההפרה הוא שיתיר הקשר שקשר (הגדר) ונשאר הענין כמו שהיה בתחלה קודם שבועתה, אם תרצה תעשהו ואם לא תרצה לא תעשהו הרשות בידה אין עליה מניעה. והביטול הוא שיכריחנה לעשות הדבר שנשבעה שלא לעשותו כמו שבארנו באומר לה טלי אכלי טלי ושתי ואינו צריך להוציא בשפתיו, והבן זה ההפרש שיש בין הביטול וההפרה עד שלא יהיו הלשונות סותרים זה את זה שהוא ענין נפלא".

וכן כתב גם בהלכות גדרים (פ"ג ה"ז) "אבל המבטל אינו צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד, וכופה אגמה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הגדר". והראב"ד בהשגות שם "כתב שצריך שיבטל בלבו דרך הפרה".

אבל מלשון התוספתא "ואין שתיקה מבטלת" משמע שדוקא אם שתק ולא חשב כלום, אין השתיקה מבטלת את הגדר. אבל אם לא שתק ובטל בלבו הגדר בטל.

והא דאיתא בספרי זוטא (פרשה מטות) "שהוא אומר לה אכלי (היינו טלי ואכלי) ואינו אומר לה הרי הוא מיפר לך" להרמב"ם פירושו ואינו אומר לה הרי הוא מיפר לך כלומר אינו צריך ככהאי גוונא הפרה אלא מבטל בלבו. ולהראב"ד פירושו ואינו אומר לה בשפתיו הרי הוא מיפר לך, אלא די שיבטל בלבו דרך הפרה.

האיש מקיים בלבו. כתב הר"ג במסכתין (דף ע"ט ע"א) הא דנקטינן קיים בלבו קיים, "ילפינן לה משתיקה דיום אחד שהיא מקיימת, דכיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של גדר, אלמא כל שבלבו לקיימו סגי. אלא דיהיב ליה רחמנא כל ההוא יומא להפרה, משום דעד דערבא שמשא לא מוכח מידי שיהא רוצה לקיים, דלמא בתר הכי מיפר לה, כיון שבתר דעתו בלחוד אזלינן,